Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Коммунистик Партияси Марказий Комитети,
Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН
№ 203 (14.366).
1969 АВГУСТ 31 ЯКШАНБА
Баҳоси 2 тийин.

Бугун шахтёрлар байрами

Эртага мактаблар ва олий ўқув юртларининг эшиклари очилади

САЛОМ, МАКТАБ!

БИР ЯРИМ ЙИЛЛИК ОЗУҚА

Қўрғонтепа районидаги Навоий номли колхоз чорвадорлари мустаҳкам ем-хашак базаси яратиш учун қатъий кураш олиб боряптилар. Колхозда махсус ем-хашак тайёрлаш бригадаси ташкил этилиб, унга бу ишда тажриба орттирган чорвадорлар ва механизаторлар бириктирилган. Беда ва дагал хашак тайёрлаш ишлари тўла механизациялаштирилган.

Бригада аъзолари шу кунгача 172 гектар майдондаги бедани икки марта ўриб олдилар. Учинчи ўрим ҳам охирлай деб қолди. Кейинги вақтда 717 тонна беда ғарамланди.

Бундан ташқари, бригада аъзолари табиий ўтлардан пичан тайёрлашга ҳам катта аҳамият бермоқдалар.

Беда ва табиий ўтларни ўришда ва уни ташиб ғарамлашда бригаданинг Давронбой Маматқулов, Тўхтамурод Мусаев, Жамолиддин Абдураҳмонов, Қаюмжон Мамажонов ва Қувватбек Зулунов ўртоқлар каби азаматлари жон куйдириб ишлаяптилар. Улар бир ярим йилга етадиган ем-хашак жамгаришга аҳд қилишган.

У. САКСОНБОЕВ.

САБЗАВОТ ТАЙЁРЛАШГА ДИҚҚАТ

Республикамиз колхоз ва совхозларида бу йил ўтган йилларга қараганда ҳам кўпроқ ноз-неъмат етиштирилиши, давлатга 475 минг тонна сабзавот, 225 минг тонна полиз маҳсулотлари, 60 минг тонна картошка, 73 минг тонна мева, 170 минг тонна узум топширилиши лозим. Бу муҳим вазифани муваффақиятли бажариш учун эртаги ва ўртаги сабзавот экиш планлари кўп областларда муваффақиятли бажарилди. Шу билан бирга далаларда мўл ҳосил етиштирилди.

Лекин давлатга сабзавот сотиш ва аҳолини шу маҳсулотлар билан мўл-кўл таъминлаш ишларига келганда аҳвол қониқарли эмас. Республикада сабзавот тайёрлаш плани ҳали 40 процент ҳам бажарилгани йўқ. Сабзавот ва полиз маҳсулотларини кўп етиштирадиган Тошкент областида план энди 33,6 процент, Сирдарё областида 16.1 процент бажарилди. Ҳолбуки, эртаги экин маҳсулотлари аллақачон тугаб, ўртаги экин маҳсулотлари ҳам пайновига етиб қолди. Қовун-тарвузни энг кўп берадиган Сирдарё областида бу маҳсулотлар пишганига бир ой бўлди.

Ҳозир ғарқ пишиқчилик палласи. Шунга қарамай бозорларда халқ истеъмоли учун зарур бўлган сабзавот, мева кам ва қиммат, айниқса пиёз ва картошканинг нархи айрим кунлари қиш ва кўклам давридагидан ҳам кўтарилиб кетади. Бунга сабаб далаларда етиштирилган маҳсулотларнинг ўз вақтида дўконларга етказиб берилмаётганлиги ва сабзавот билан савдо қилувчи ташкилотларнинг колхоз ва совхозлар билан яқин муносабатда бўлмаётганлиги, етилган маҳсулотларни ўз вақтида олмаслиги ва аҳолига сотиш ишларини яхши ташкил этмасликларидир.

Сабзавотнинг турлари бўйича маҳсулот тайёрлаш ва сотишда Фарғона, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё областларида ҳаддан ташқари сусткашлик ва ўта беғамлик ҳукм сурмоқда. Масалан, Самарқанд областини олайлик: бу ерда махсус сабзавотчилик хўжаликлари бор, деҳқонлари ҳам миришкор. Самарқандликлар давлатга помидор сотиш планини энди 30,9 процент бажарганлар. Ҳақиқатда эса помидор пишганига икки ойча бўлиб, ҳозир унинг тавсиланаётган пайти. Фарғона области давлатга пиёз сотиш планини 13.3 процент, Андижон области 12,3 процент, Самарқанд области 14,7 процент бажарган. Ахир, кўкпиёз апрелдан бошлаб бозорга чиққан-ку, кечки пиёз ҳам аллақачон етилди. Гап шундаки, бу областларнинг тайёрлов ташкилотлари район раҳбарлари ва хўжаликларнинг бошлиқлари сабзавот тайёрлаш ва сотишга иккинчи даражали иш деб қарамоқдалар.

Куз кириб келмоқда. Қиш ғамини еб қўядиган, маҳсулотни кўплаб запас қилиб оладиган пайт. Далаларда етилган сабзавотни пешма-пеш йиғиб олиб давлатга топшириш ва аҳолига етказиб бериш диққат марказида турмоғи керак. Бу ишга жиддий эътибор берилмаса, ноз-неъматларнинг бир қисми нобуд бўлиши, қишда сабзавот тахчиллиги юз бериши турган гап. Шунинг учун аввало, давлатга сабзавот маҳсулотлари топшириш суръатини кучайтириш керак. Партия, совет ташкилотлари, қишлоқ хўжалик органлари аҳолининг арзон ва юқори сифатли сабзавот, мева ва бошқа ноз-неъматлар билан узлуксиз таъминланиши учун зарур чораларни кўришлари лозим.

ХУШ КЕЛИБСИЗ, ЧЕХОСЛОВАКИЯЛИК ДЎСТЛАР!

Уруш ветеранлари совет комитетининг таклифига биноан, СССРда меҳмон бўлиб турган Чехословакия делегацияси Тошкентга келди. Словакиядаги антифашист курашчилар союзи марказий комитетининг секретари Ладислав Сташко делегацияга бошчилик қилади. Ладислав Сташко Словакия миллий қўзғолони вақтида умумий душман — немис-фашист босқинчиларга қарши биргаликда олиб борилган курашда қилган катта хизматлари ва қаҳрамонлиги учун Чехословакиянинг бошқа гражданлари билан бир қаторда II даражали ватан уруши ордени билан мукофотланган. Делегация аъзоларидан генерал-майор Юрай Писалуску, штурмчи-учувчи Бело Кубица, техника фанлари доктори Михал Перечинскийлар ҳам шу мукофотни олишга сазовор бўлганлар.

29 августда Тошкент шаҳар ижроия комитетида чехословакиялик меҳмонлар қабул қилинди. Шаҳар ижроия комитетининг раиси Х. А. Асомов делегация аъзоларини Словакия миллий қўзғолонининг 25 йиллиги билан табриклади, қардош халқнинг социалистик қурилишда муваффақиятларга эришувини тилади. Х. А. Асомов Тошкентнинг қандай ривожланаётганлиги тўғрисида, зилзила оқибатлари муваффақиятли суратда тугатилаётганлиги ҳақида делегация аъзоларига батафсил сўзлаб берди. Ладислав Сташко самимий кутиб олганликлари ва меҳмондўстликлари учун делегация номидан чин кўнгилдан ташаккур айтди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари М. Турсунов куннинг иккинчи ярмида меҳмонларни қабул қилди.

Делегация Ўзбекистонда бир неча кун бўлади. (ЎзТАГ).

ЎҚИШ, ЎҚИШ ВА ЯНА ЎҚИШ

Доҳий Лениннинг бу оташин сўзлари ҳаётимиз қонунига айланиб кетди. Партия ва ҳукуматимиз ёш авлод тарбиясига ҳар доимгидек чексиз ғамхўрлик ва меҳрибонлик билан қараб келмоқдалар. Бунинг ёрқин мисоли сифатида кейинги йилларда умумий ўрта таълимга кўчиш масаласини кўрсатиб ўтиш мумкин. Чиндан ҳам мамлакатимизнинг ижтимоий ва маданий тараққиёти шу даражага етдики, умумий ўрта таълимга ўтишни ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда. «Умумий ўрта таълимга ўтиш, — деган эди КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев,— анча куч-ғайрат ва катта маблағлар талаб қилади. Лекин биз халқ маорифи жамият учун маблағ ва куч-ғайрат сарфлашнинг олижаноб, энг фойдали соҳаси эканлигини яхши тушуниб бу ишни қилмоқдамиз. Ахир, оқибат натижада ҳар бир ишнинг муваффақиятини одамлар — илмий билимлар ва илғор идеялар билан қуролланган одамлар ҳал этади-ку».

Шу сабабли ҳам мактабларимизнинг ўқув-моддий базалари йил сайин мустаҳкамланмоқда. Фақат республикамизнинг ўзида кейинги йилларда ўқувчилар сони икки баробардан зиёд кўпайди. Давлат капитал маблағлари ҳамда колхозлар, оталиқ ташкилотлари ҳисобига типовой мактаблар қуриш ва маъмурий биноларни мактаблар ихтиёрига топшириш йўли билан 1,5 миллиондан ортиқ ўқувчи ўрни янгидан ишга туширилди. Бу йил умумий таълим мактабларида 3 миллион 200 мингдан ортиқ бола таҳсил кўради. Уларга 160 мингдан ортиқ ўқитувчи таълим-тарбия беради.

Эндиги муҳим вазифа билим бериш сифатини илмий ва методик жиҳатдан юксак поғонага кўтаришдан иборатдир. Давр, ҳаёт, ҳозирги илмий-техник тараққиёт суръатлари ҳар бир ўқитувчи олдига мана шу мураккаб вазифани кўндаланг қилиб қўймоқда. Ҳозирги кунда ўқитувчилик қилиш — анчайин ўнгай иш эмас. Чунки ўқув планлари ва программалари takомиллашмоқда, мактабга бўлган талаб эса кун сайин ортмоқда, ўқувчиларнинг турмуш тўғрисидаги тасаввурлари ҳамда маънавий қарашлари ҳам ғоятда бойиб кетган. Шунинг учун ҳам ҳар бир ўқитувчи ўзининг назарий билимини, педагогик маҳоратини тинмай ошира бориши, ўқитишнинг энг қулай ва самарадор методларини излаб топишга интилиши лозим. Муҳим янгиликлардан ва ўз фани соҳасидаги энг сўнгги ютуқлардан хабардор бўлиш — ўқитувчи учун ҳам фарз, ҳам қарздир. Лекин, очиғини айтиш керак, ҳали орамизда шундай ўқитувчилар ҳам борки, улар ўз устларида ишламайдилар, қачонлардир олий ўқув юртида олган билимларини бутун умрга етади, деб хато ўйлайдилар. Ана шундай ўқитувчиларнинг қўлида «таълим олган» ўқувчининг келажаги қандай бўлади?!

Ўқитувчи ўз талабаларига математика ёки тарих, физика ёки жамиятшуносликдан дарс берар экан, шу билан бирга, у болаларга фақат билим берибгина қолмай, айни пайтда уларни меҳнат қилишга, қийинчиликларни енгишга, ўз олдига катта-катта мақсадлар қўйишга ҳам ўргатади. Энг муҳими, ўқитувчи болаларда мустақил фикрлаш кўникмаларини шакллантиради. Ёшларга мактаб берадиган билим ва эътиқод системаси ҳам ўқитувчининг ана шу мисқоллаб сарфлаган меҳнати туфайли-тобланиб, воягa етади.

Эртага билим масканларида биринчи қўнғироқ жаранглайди. Кўпгина мактабларда дарслар янги программа ва дарсликлар асосида бошланади. Ана шу мактаблардаги аксари ўқитувчилар малака ошириш курсларига бориб, тажриба ўрганиб, керакли йўл-йўриқларни олиб қайтдилар. Лекин шунга қарамай, ҳали уларни олдида мураккаб, янги-янги муаммолар кутиб турибди. Шу сабабли ҳам педагогика советларида ўқитиш методикасини такомиллаштириш масаласига узлуксиз аҳамият бера бориш, зарур бўлганда турли хил консультация ва суҳбатлар уюштириш катта фойда беради.

Ҳозирнинг ўзиданоқ методик бирлашмаларнинг бутун йил давомидаги фаолияти қай йўсинда олиб борилиши ва илғор тажрибаларни оммалаштириш йўллари ҳақида жиддий бош қотириб кўрмоқ зарур. Бу масалада кўп сонли ўқитувчилар армиясига энг аввало малака ошириш институтлари, педагогика олий ўқув юртлари ҳамда республика педагогика фанлари илмий тадқиқот институти яқиндан ёрдам бериши керак.

Бизда маориф мамлакатимиз ҳаётининг ажралмас бир қисми ҳисобланади. Чунки инсон билимларининг пойдевори, инсон дунёқарашининг асослари мактабда вужудга келади, инсоннинг характери асосан мактабда шаклланади. Совет кишиси қиёфасини белгилаб берувчи сифатларнинг ҳаммаси — унинг коммунистик онглилиги, меҳнатга муносабати, ватанпарварлиги, инсонпарварлиги, интернационализм туйғулари — мактабнинг таъсири остида ва актив иштироки билан тарбияланади. Шу сабабли совет мактаби фақат маълумотли кишиларнигина етиштириб қолмай, балки сиёсий етук, ғоявий чиниққан кишиларни, чинакам ватанпарвар ва интернационалистларни — бир сўз билан айтганда ҳақиқий коммунизм қурувчиларини тарбиялаб вояга етказишга даъват этилгандир. Янги ўқув йилидаги муҳим вазифалардан бири — ўқувчиларга ва айниқса юқори синфдагиларга мактабнинг ғоявий-сиёсий таъсирини янада кучайтириш, ҳар бир предметни ўқитишда назарий жиҳатдан мукаммал билим беришга эришишдан иборатдир.

Янги ўқув йили яна шу ҳислати билан ҳам киши диққатини жалб этадики, ҳа демай улуғ доҳиймиз В. И. Ленин туғилган куннинг шонли 100 йиллиги нишонланади. КПСС Марказий Комитети таъкидлаб ўтганидек, қўлга киритилган ҳар бир ижодий меҳнат ғалабаси, коммунистик қурилиш планларини муваффақиятли адо этишдаги ҳар бир ютуқ доҳий юбилейига аталган энг муносиб совғадир. Педагогика советлари, мактаб партия ва комсомол ташкилотлари ўқувчиларни Ленин васиятларига садоқат руҳида тарбиялашда, уларни тиришқоқлик билан фан асосларини эгаллашга, ленинча яшаш ва меҳнат қилишга ўргатишда ташаббускор бўлмоқлари лозим.

Эртага ҳамма мактабларда ва шу билан бирга ўрта махсус ўқув юртлари ва олий ўқув юртларида биринчи қўнғироқ жаранглайди. Бахтиёр ёш авлодимиз «Ўқиш, ўқиш ва яна ўқиш» шиори остида маърифат ва илм-фаннинг янги-янги чўққилари сари дадил қадам ташлайдилар.

ШОЛИ ЎРИМИГА ТАЙЁРМИСИЗ?

Қорақалпоғистон меҳнаткашлари бу йил ҳам катта-катта майдонларда шолидан мўл ҳосил етиштирдилар. Машҳур шоликорлар ҳосил ўрим-йиғимига яхши ҳозирлик кўришди. Уларда ишчи кучи ҳам, техника воситалари ҳам етарли.

Афсуски, кўпгина совхозларда янги ҳосил ўрим-йиғимига тайёргарлик ишларини кўнгилдагидек деб бўлмайди. Айниқса, «Қорақалпоқирсовхозстрой» бошқармасига қарашли ихтисослаштирилган хўжаликларда аҳвол ташвишли. Бошқарма бўйича 49396 тонна шоли етиштирилиши кўзда тутилган. Ҳосилнинг ҳозирги чўғи бундан ҳам кўпроқ шоли топшириш имконияти борлигини кўрсатиб турибди. Ҳамма гап ана шу ҳосилни ўз вақтида саришталаб олишда қолган. Шунга қарамасдан, «Маданият» совхозининг Карл Маркс бўлимида, «Майёб» совхозининг 1-бўлимида ва бошқа хўжаликларда шолизорларни ўт босиб кетган. Кўпгина майдонларда экин озиқлантирилмаган, бунинг устига ортиқча сув қўйиб юборилган.

Бошқармага қарашли 9 та ихтисослаштирилган совхозларда 14300 гектар майдондаги шолининг камида 10 минг гектари техника ёрдамида ўриб олиниши керак. Лекин шоли ўриш агрегатлари ремонти ҳаддан ташқари чўзиб юборилмоқда. «ВЛКСМ 50 йиллиги», «Октябрь» совхозларида комбайнлар ремонтига етарли ишчи кучи ажратилмаган. Ремонтчиларнинг иши устидан назорат ўрнатилган эмас. Уларга маданий-маиший хизмат яратиб берилмаганлиги оқибатида ремонтда суръат ва сифат бўлмаётир.

Шу боисдан бўлса керак, бошқарма бўйича 493 та агрегатдан энди 201 таси ремонтдан чиқарилди. Шоли ўримига саноқли кунлар қолганлигига қарамай, машиналар ремонтининг бу қадар кечиктириб юборилишига даставвал бошқарма раҳбарлари ҳамда «Узсельхозтехника» район бирлашмаларининг бошлиқлари айблидир.

Техника ремонтининг чўзилаётганлигига яна бир сабаб, зарур эҳтиёт қисмларининг етишмаслигидир. Бу деталларни етказиб беришга «Средазирсовхозстрой» Бош бошқармаси ҳамда «Узсельхозтехника» республика бирлашмаси совуққонлик билан қараётирлар. Қишлоқ хўжалик органларининг раҳбар ходимлари эса ўз навбатида талабчанлик кўрсатмайдилар.

Р. ЕШИМБЕТОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ЎЗБЕКИСТОН ИНДУСТРИЯСИНИНГ РАПОРТИ

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий статистика бошқармасининг хабар беришича, республика саноат ходимлари В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини муносиб кутиб олиш учун мусобақалашиб, 1969 йил январь-август ойлари учун белгиланган саноат маҳсулоти реализация қилиш планини 31 августда бажардилар. (ЎзТАГ).

АМЕРИКА ПРОФЕССОРИ ТОШКЕНТДА

Машҳур Америка иқлимшуноси Висконсин университетининг профессори Дэвид Миллер Тошкентдаги ҳамкасабаларининг илмий изланиш самараларига юксак баҳо берди. У, бир ҳафта давомида Ўрта Осиё гидрометеорология илмий тадқиқот институтининг иш тажрибаларини ўрганди, шунингдек институтда инсон фаолиятининг табиатдаги жараёнларга таъсири тўғрисида лекция ўқиди.

Профессор Миллер СССР ва АҚШ Фанлар академиялари ўртасидаги илмий алоқалар программасига мувофиқ бизнинг мамлакатимизга келган. (ЎзТАГ).

Тошкент журналистлари учун матбуот конференцияси

29 августда Тошкентда Ўзбекистон пойтахти журналистлари учун, шунингдек марказий газеталар ва журналлар, радио ва телевидение мухбирлари учун навбатдаги матбуот конференцияси ўтказилди.

Матбуот конференциясида республика енгил саноат министрининг ўринбосари А. В. Шчербаков ва Ўзбекистон ССР қурилиш министри С. И. Иброҳимов партия ва совет ҳукуматининг Ўзбекистон енгил саноатини ривожлантириш тўғрисидаги қарорлари қандай бажарилаётганлиги ҳақида сўзлаб беришди. Ўзбекистон ССР маориф министри А. М. Кўчқоров, республика олий ва ўрта махсус таълим министри Т. А. Саримсоқов, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг секретари Д. А. Абдураззоқова ўз нутқларини мактаб ўқувчилари ва студент ёшларни тарбиялаш масалаларига бағишладилар. (ЎзТАГ).

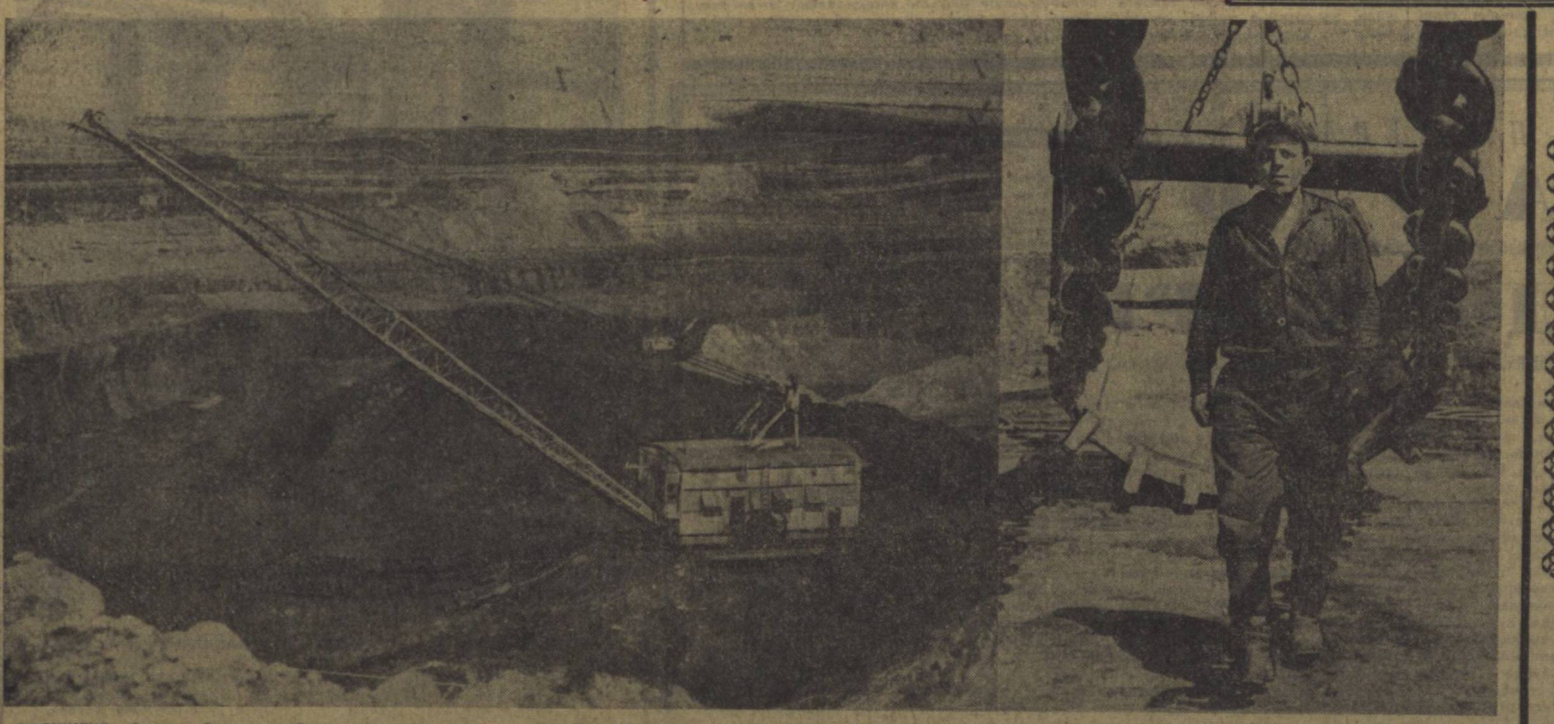

Тошкент области. Оҳангарон кўмир конининг коллективи Шахтёрлар кунигача пландан ташқари 60 минг тонна кўмир қазиб чиқарди. Суратда: экскаватор машинисти М. Миневакилов ишдан кейин уйига қайтмоқда.
Қ. Розиқов фотоси. (ЎзТАГ фотохроникаси).

ХАШАК ТЎПЛАНГ, СИЛОС БОСТИРИНГ!

Ўзбекистон ССР областларида дағал хашак жамғариш ва силос бостиришнинг бориши тўғрисида 1969 йил 30 августга бўлган

МАЪЛУМОТ

(минг тонна ҳисобида)

Биринчи стун — областлар, иккинчи стун — дағал хашак жамғариш плани; учинчи стун — тайёрлангани; тўртинчи стун — планнинг бажарилиш проценти; бешинчи стун — силос бостириш мажбурияти; олтинчи стун — бостирилган силос; еттинчи стун — планнинг бажарилиш проценти.

Тошкент	198,5	161,6	81,4	350,0	189,1	54,0
Сирдарё	186,3	157,7	84,6	235,0	167,3	71,2
Фарғона	148,7	102,7	69,1	350,0	144,1	41,2
Наманган	118,7	96,6	81,4	310,0	93,9	30,3
Андижон	126,6	93,4	73,8	275,0	98,7	35,9
Самарқанд	360,0	344,9	95,8	340,0	79,9	23,5
Бухоро	290,5	282,8	97,3	250,0	41,8	16,7
Қашқадарё	248,0	259,9	104,8	180,0	123,6	68,7
Сурхондарё	255,8	234,7	91,8	220,0	103,0	46,8
Хоразм	115,6	78,2	67,6	250,0	31,3	12,5
ҚҚ АССР	164,9	77,1	46,8	242,0	20,2	8,3
Республика бўйича:	2213,6	1889,6	85,4	3002,0	1092,9	36,4

«КОСМОС-296» ПАРВОЗДА

1969 йил 29 августда Совет Иттифоқида Ернинг яна бир сунъий йўлдоши «Космос-296» учирилди. Йўлдош ичига ТАСС 1962 йил 16 мартда эълон қилган программага мувофиқ, космик фазони тадқиқ қилишни давом эттириш учун мўлжалланган илмий аппаратлар ўрнатилган. Аппаратлар нормал ишлаб турибди. Координациялаш-ҳисоблаш маркази олинаётган ахборотларни ишлаб чиқмоқда.

(ТАСС).

ДОҲИЙ ХОРАЗМНИ ЎЙЛАЙДИ

Жуманиёз ШАРИПОВ.

[«ХОРАЗМ» РОМАНИНИНГ ИККИНЧИ КИТОБИДАН].

◆◆◆

Жунаидхоннинг ҳужуми ҳақида Хоразм ҳукуматидан Владимир Ильич телеграмма олди. Унда: «Хоразмда аҳвол кескинлашди, вазият оғир, Жунаидхон тез-тез ҳужум қилиб турибди, ўқ-яроғ, аскар керак. Хоразм халқ шўролар жумҳурияти қардош Русия ижтимоий шўролар жумҳуриятидан шошилинч ёрдам беришни сўрайди» деган сўзлар ёзилган эди.

Телеграммани ўқиган Владимир Ильич ўйланиб қолди. У кабинетга кираверишда ўнг томонда осиғлик турган Ўрта Осиё харитаси (кабинетда бундан бошқа харита йўқ) олдига бориб, Хоразм территориясини кўздан кечириб хаёл сура бошлади: «Хоразм узоқ мамлакат, чиройли, гўзал мамлакат... Унинг тарихи, маданияти бой, қадим Хоразм улуғ сиймолари билан дунёга машҳур. Логарифма, алгебрани яратган ҳам Хоразм. Шу машҳури жаҳон ўлкани яқинга қадар хонлар эзиб келарди, чоризмнинг қонли панжалари уни бўғарди. Биз большевикларгина Хоразмни озод қила олдик. Инқилоб қуёши озодлик нурларини сочиб турганига атиги бир ой бўлди, холос. Мана энди Хоразм кўксида қора булутлар яна пайдо бўлиб қолди, улар инқилоб қуёшини қоплаб олмоқчи, вазият оғир... Қани энди, шу ўлкада темир йўл, тош йўл бўлса яшин тезлигида ёрдам берсак, душманнинг қонли панжаларини мажақлаб ташласак... Лекин булар йўқ, самолётлар, тезюрар пароходлар йўқ. Хоразмга тезда ёрдам бериш амри маҳол... Дунёда якка-ягона бўлган Хоразм Халқ Совет жумҳуриятини қийин аҳволда қўйиш дунё инқилоби учун хиёнат эмасми? Ёш озод жумҳуриятни золимлар қўлига топшириб қўймаймиз, албатта» деб хаёл сурган Владимир Ильич Хоразмдан келган телеграммани яна бир карра ўқиб, секретарь хотинни ўз олдига чақириб унга топшириқлар бера бошлади:

— Сиздан илтимос: тезда Туркфронт бош қўмондони ўртоқ Фрунзени телефонга чақиринг.

— Хўп бўлади, Владимир Ильич.

— Чичерин билан Караханга айтинг, олдимга келишсин.

— Қачон? — сўради секретарь хотин.

— Ҳозир, шу тобда. Тезда келишсин. Мана шу телеграммадан бир неча нусха кўчириб, бир нусхасини Ташқи ишлар халқ комиссарлигига, бирини Ҳарбий комиссарликка юборинг.

— Хўп бўлади, Владимир Ильич.

— Протокол бўлимига айтинг, бугунги Совнарком мажлиси кун тартибига Хоразмга шошилинч ёрдам бериш масаласини киргизсин.

— Докладчилар ким бўлади?

— Мен ва Чичерин.

Секретарь Лениннинг топшириқларини тезда бажарди. Ленин эса чап қўли билан кенг пешанасини ушлаган ҳолда нималарнидир ёзарди. Кўп ўтмай телефон жиринглаб қолди.

— Михаил Васильевич, сизга Москвадан салом. Қалай, соғлиғингиз яхшими? Мен шу бугун Хивадан телеграмма олдим. Хоразмда вазият кескинлашган, Жунаидхон инглизлардан ёрдам олиб ҳужумга ўтган, сиз у ердаги аҳвол ҳақида менга муфассал айтиб беринг. Жунаидхонга қарши қандай чоралар кўрдингиз? Марказий ташкилотлардан қандай ёрдам керак? Барини айтинг...

Фрунзе Туркфронт қўмондонлигининг Жунаидхонга қарши кўрган чораларини бирма-бир айтиб берарди. Ленин унинг сўзларини бўлмасдан, диққат билан тинглар, онда-сонда «ҳм», «дуруст», «яхши» деб қўярди, Фрунзе Лениннинг ҳамма саволларига тўла жавоб бергач:

— Владимир Ильич, хотиржам бўлинг, Хоразмга қўлдан келган ёрдамни берамиз, Жунаидхонни тор-мор этамиз, — деб ваъда қилди. Бу сўзларни эшитаркан, Владимир Ильичнинг чеҳраси ёришиб кетди.

— Азизим, Михаил Васильевич, — деб Ленин Фрунзега гапира бошлади, — Хоразм халқи дунёда биринчи бўлиб Халқ Совет Республикасини тузди. Бирдан-бир Халқ Совет Республикасини Жунаидхон ва бошқа ёвлар тажовузидан, албатта, сақлаб қолишимиз зарур. Хоразмда Совет тузумини мустаҳкамлаш бизнинг жанговар ва муқаддас бурчимиздир, Жунаидхон ҳужумига қарши бутун чораларни кўришингизни илтимос қиламан. Энг яхши ҳарбий кучларни, ўзбек тилини билган сиёсий ходимларни тезда Хоразмга юборинг. Ҳа, ҳа, ишончим сизда. Хайр, саломат бўлинг, фронтдаги аҳвол ҳақида тез-тез хабар бериб туринг.

Ленин Фрунзе билан сўзлашиб бўлгач, кабинет деразасидан Кремль деворлари оша узоқларга қаради, шу тобда унинг кўз олдидан олис Хоразм тупроғида жаллод Жунаид билан қонли жанг олиб бораётган қизил аскарлар бир-бир ўтди. Ленин ҳалигина ёзаётган нарсасини давом эттирди.

— Чичерин билан Карахан келди, — деди секретарь секингина эшикни очиб.

— Марҳамат, марҳамат, киринглар, — деб Владимир Ильич уларнинг истиқболига борди.

— Мен Хоразмдан телеграмма олдим, у ерда вазият оғир, — деб Ленин уни ўқиб берди, — Совнарком мажлисига Хоразмга шошилинч ёрдам бериш масаласини қўйдим, сиз билан бирга доклад қиламиз, шунга нима дейсиз, Георгий Васильевич?

— Владимир Ильич, жуда соз, мен тайёр, мана сизга Хоразм ҳақида материаллар, — деб Чичерин қоғозларини Ленинга узатди.

— Владимир Ильич, кейинги олинган маълумотларга қараганда, Англия ҳукумати контрабанда йўли билан Жунаидхонга бир неча минг милтиқ, ҳисобсиз ўқ, қурол-аслаҳа берган, — деб Карахан унга бир ҳужжатни кўрсатди.

— Контрабандистлар билан қаттиқ кураш олиб бормоқ керак. Тезда Хоразм Халқ Совет Республикаси билан шартнома тузиб, максимал ёрдам берайлик. Шартномага қўл қўйилгунча ўқ-яроғ, саноат моллари, ўқув қуроллари юбориш зарур. Ҳа, айтгандай, Хоразм ваколатхонаси яхши жойлашдими? — сўради Владимир Ильич.

— Арбат кўчасидаги чиройли иморатда иш бошлаб юборди, — деди Чичерин.

— Хоразм билан бўладиган шартномаларнинг асослари ҳақида сиз билан сўзлашмоқчи эдим, — деб Ленин уларнинг қаршисига келиб ўтирди, Чичерин, Караханлар қўлларига қалам, қоғоз олиб, Лениннинг айтган гапларини ёза бошладилар.

— Хоразм Халқ Совет Жумҳуриятини мустақил, тенг ҳуқуқли, том маъноси билан суверен мамлакат деб ҳисоблаймиз, шунинг учун у ўз ихтиёри билан кун кўрмоғи мақсадга мувофиқдир. Биз чор ҳукуматининг Хива хонлиги билан тузган барча қабиҳ шартномаларини бекор қиламиз. Хоразмдаги Россиянинг барча мулки, ер, завод-корхоналарнинг ҳаммасини Хоразм Халқ Жумҳуриятига текин берамиз, буларга Хоразм халқи хўжайин бўлади. Тузилажак шартномада биринчи галда Хоразм ҳукуматининг манфаатлари кўзда тутилиши шарт. Унинг равнақи тараққиёти учун бутун зарурий тадбирларни алоҳида ишлаб чиқмоқ керак. Хоразм ҳукумати билан Россия ҳукумати ўртасида тузилажак шартнома энг адолатли шартнома эканини жаҳон халқи, албатта, билажак. Георгий Васильевич, Хоразм вакилларини Москвага чақирганингизда мен билан ҳам учрашувини илтимос қиламан, — деди Ильич, сўнг яна: — дунёда биринчи бўлиб ташкил этилган Хоразм Халқ Совет Жумҳуриятига қўлимиздан келган барча ёрдамни беришимиз керак, шартнома лойиҳасини менга кўрсатинглар, — деди, сўнг соатга қаради: — вақт ҳам бўлиб қолибди, қани юринг Совнаркомнинг мажлисига.

Карахан Ленинни кузатаркан:

— Хоразм ҳақида ҳузурингизга тез-тез келиб турамиз. — Владимир Ильич, — деди.

— Сизлар учун Совнаркомнинг эшиги очиқ, — дея кулди Ильич ва Совнарком мажлисига кириб кетди.

* * *

Полвон Москвага келгач, Арбат кўчасида жойлашган Хоразм жумҳуриятининг РСФСРдаги ваколатхонасига борди. У ерда туркман ўртоғи Сафаргалди, қорақалпоқ биродари Кўсберганлар ҳам бор эди.

— Биз ҳам кеча галдик, — деб Сафаргалди Полвон билан қучоқлашиб кўришди. Қўсберган янгиликларни айта кетди:

— Бугун эрталаб РСФСР ҳукумати билан Хоразм жумҳурияти ўртасида шартномага қўл қўйилди.

— Байрам устига келибмиз, — деди Полвон хурсанд бўлиб. Шу вақтда Хоразм ваколатхонасига шартномага қўл қўйганлардан бири Мулла Ўроз кириб келди.

— Эртага Ленин Хоразм вакилларини қабул қилади, — деб Мулла Ўроз хушхабарни айтди.

— Ленин қабул қилади, ура! — деб қичқириб юборишди Полвон ва унинг дўстлари. Ҳамма эртанги кунни сабрсизлик билан кутарди. Полвоннинг уйқуси келмас, Ленинни кўриш орзуси рўёбга чиқаётганидан бениҳоя шод.

Жума куни Арбат кўчаси олдига иккита файтон келиб тўхтади, унинг биринчисига Бобоохун Салимов, Мулла Ўроз, Мулла Нурмуҳаммад ва таржимон Бурнашевлар, иккинчисига эса Полвон, Кўсберган, Сафаргалди ва Ташқи ишлар комиссариатининг ходими ўтирдилар. Файтонлар Хоразм вакилларини Кремль томон олиб борарди. Мана, Спасский дарвозаси олдида тўхтаб, файтонлардан тушганлар қоровулларга тегишли ҳужжатларни кўрсатиб, ичкарига кирдилар ва Ленин ишлайдиган иморатга томон — ўнгга бурилдилар. Бир неча қаватли катта иморатнинг ичига кирган, лифтга ўтириб, учинчи қаватга чиқдилар, узун даҳлиздан ўтиб, Лениннинг қабулхонасига кирдилар. Қабулхона оддий, содда қилиб жиҳозланган, ортиқча нарса йўқ, бир неча хотин-қизлар ишлашар, бири саркотиб, бири машинистка. Хоразм вакиллари бир оз кутиб ўтиришгач Лениннинг саркотиби:

— Қани, марҳамат, Владимир Ильич сизларни қабул қилади, — деб эшикни очди. Кабинетда ишлаб ўтирган Ленин Хоразм вакилларини кўриб, ўрнидан туриб эшик ёнига келди-де, ғоят самимий, дўстона кулиб қарши олди, қўлларини қаттиқ қисишиб кўришдилар. Владимир Ильич вакилларни стулга ўтиришга таклиф қилди. Ленин хоразмликларнинг шундай рўбарўсига келиб ўтирди ва ҳол-аҳвол сўрагач:

— Мен сизларни кўриб жуда хурсанд ва хушвақт бўлиб кетдим. Хоразм халқлари Шарқда ҳаммадан аввал инқилоб қилиб, золимлар қўлидан қутулди, бахтли саодатли ҳаёт йўлига кирди. Бахтли кунларини ўзлари қураётганларига кўпдан-кўп мамнунман.

Салимов тугунчани ечиб, ундан Хоразм ипак чопонини олиб Ленинга кийгизди, сўнг Мулла Ўроз силкма чўгирмани Ильич бошига кийгизиб, чопон устидан узун ипак белбоғни боғлади. Кийим Ленинга ярашиб, хоразмликка ўхшаб кетди. Ленин хурсанд, миннатдорчилик изҳор этаркан:

— Бу чопон Хоразмда тикилганми? — деб сўради. Бобоохун жавоб берди:

— Ҳа, буни Хоразм меҳнаткашлари ўз қўллари билан тикишган, қурултойда сизга ёдгорлик учун тақдим этдилар. Ушбу совғаларни сизга топширмоқ учун бизни вакил қилиб юбордилар.

— Кўп миннатдорман, менинг ташаккуримни Хоразм халқига етказгайсиз, — деди Ленин. У бироз вақтгача чопон кийиб ўтиргач, уни ечиб қўймоқ учун рухсат сўради. Шунда Салимов:

— Бизларнинг сарпомизни қанча вақт кийиб ўтирсангиз шунча хушвақт бўламиз, — деди. Ленин Хоразм чопонини ечмади.

Бошида чўгирма, устида қизил чопон, оёғида оқ этик кийган Хоразм вакиллари билан юракдан самимий суҳбат қурдилар. Полвоннинг кўзлари Ленинга боқар, бир лаҳза ҳам кўзларини ундан узмас, ҳар бир сўзини диққат билан тингларди. У Ленинни шу ерда ўтирганлардай оддий бир инсон, сиз-биздай бир киши эканини кўриб ўзига ишонмас, қандай қилиб шу кичик бир бошга жаҳон-жаҳон ақл сиға олган, қандай қилиб шу кичик бир танада улуғ мўъжизалар яратган муҳташам куч, тенги йўқ ирода мужассам бўлган, олам-олам иш бошидан ошиб ётган бир пайтда бизларни қабул этишга қандай вақт топа олган экан, деб ўйларди Полвон. Вакиллар ҳамон жим, доҳийнинг ҳар бир калимасини илиб олишга тиришардилар. Унинг оташин сўзлари юракларда мангу жой оларди.

— Кеча ўртоқ Чичерин Хоразм билан РСФСР ўртасида тузилган Шартномага қўл қўйилганлиги ҳақида менга хабар берди, — деб сўзида давом этди Владимир Ильич, — сизларни Россия Совет Республикаси билан Хоразм Халқ Совет Республикаси ўртасида тузилган аҳдномага қўл қўйилганлиги билан табрик қиламан. Ҳали айтганимдай, Хоразм Халқ Совет Жумҳурияти ҳозирги кунда жаҳонда биринчи жумҳуриятдир. Мана шу жиҳатдан унинг оламшумул аҳамияти катта. Бу кишилик жамиятида янги типдаги давлат тузумидир. Биз шунга аминмизки, Осиё, Африканинг мустамлака халқлари ҳам Хоразм халқларидан ибрат олажаклар, улар бугун бўлмаса, эртага, албатта, сизлардай озод бўлажаклар. РСФСР ҳукумати Хоразм Халқ Совет жумҳуриятига астойдил беғараз, чин юракдан ёрдам беради...

Хоразм вакиллари Лениннинг бу сўзларини мамнунлик билан тинглашаркан, унга ўзларининг самимий ташаккурларини изҳор этишди. Владимир Ильич хоразмлик вакилларга қараб:

— Яна қандай истакларингиз бор? — деб сўради. Хоразмликлар бир-бирлари билан сўзлашиб олгач, Мулла Ўроз хўжа Муҳаммад ўғли:

— Хоразмда сув масаласи чатоқ, чиғир билан ер суғорамиз, — деди, шу пайтда Полвон ҳам ўрнидан туриб қўшимча қилди:

— Бизнинг юртимиз узоқ, йўлсизликдан қийналамиз, темир йўл солинса, Хоразм халқи оғир кулфатдан қутулади.

Владимир Ильич бундай талабларнинг бўлишини кутган эди.

— Гапингиз жуда тўғри. Темир йўл ҳар икки республикани бир-бирига боғловчи энг муҳим омил, лекин ҳозирча буни амалга ошириш қийин. Ўзларингга маълум, ёш Совет ҳокимиятининг аҳволи оғир, саноатимизнинг кўп тармоқлари тўхтаб қолган, уруш мамлакатни қийин аҳволга солиб қўйди, эл-юртимиз тинчиб кетгач, албатта темир йўл қурамиз, — деб Владимир Ильич кабинетида осилиб турган Ўрта Осиё харитаси олдига бориб калтакча ушлаб, сўзлай бошлади.

— Агар Хоразмга Чоржўй орқали темир йўл қуриб, Гурьевга келтирилса, у вақтда Хоразм Тошкент — Москва йўлига қараганда минг чақиримча яқин бўлади, узоқ йўлларни айланишдан кўра, тўппа-тўғри Россия билан боғланардингиз, бу ҳозир хаёлий гап, лекин у албатта рўёбга чиқади. Сув масаласига келсак, бу хоразмгагина эмас, бутун Ўрта Осиё учун зарурий, ҳаётий масала. Биз биринчи навбатда Хоразмга беш юз миллион сўм берамиз, каналлар қуринглар, мелиорацияни яхшиланглар, сўнг яна ёрдам берамиз.

Ленин билан бўлган суҳбат бир неча соатга чўзилди, Хоразм вакиллари, умр бўйи эсда қоладиган ушбу тарихий суҳбатдан мамнун. Суҳбат ниҳоясига етгач,

— Биродар Ленин, Хоразмга келинг, сизни кўришга халқимиз муштоқ, — дейишди вакиллар. Ленин бу таклифни мамнуният билан қабул қилди.

— Чақирганларингиз учун катта раҳмат, фурсат топсам албатта бораман.

Ленин Хоразм вакилларига хотира учун совғалар берди, мулла Ўроз хўжа Муҳаммад ўғлига қўл соати,*) Полвонга ўз китобини тақдим этди. Полвон бу азиз совғани ўзи билан доимо олиб юрди, Ленин берган китоб унга йўл кўрсатувчи ёруғ юлдуз бўлди.

* * *

Орадан икки йил ўтар ўтмас 1922 йил 12 мартда Хоразм Халқ Шўролар Жумҳурияти тарихида олтин саҳифа очилди. Ушбу кун Марказижрокомнинг сессияси бўлиб турган пайтда улуғ Ленинга Хоразм Меҳнат ордени бериш ҳақида ҳукумат қарор чиқарди. Марказижроком раиси Янгибой Муродов вакилларни қувонтирадиган хушхабардан дарак берди:

— РСФСР ҳукуматининг бизга берган ёрдамидан миннатдормиз, ҳозир хўжалигимизни тиклаш учун кеча-кундуз тинмай меҳнат қилмоқдамиз. Бизнинг қўлимиздан ушлаб олға бораётган Ленин доҳиймиздир. Улуғ устознинг Хоразмга берган ёрдамлари ниҳоятда кўп. Марказижроком бутун дунё меҳнаткашларининг раҳбари Ленинни Хоразм Халқ Шўролар Ҳукуматининг Меҳнат нишони билан мукофотлашга қарор қилди.

Зал чапаклардан титраб кетди. «Ленинга шон-шарафлар бўлсин», — «Яшасин Ленин, Ура!» деган олқиш садолари залии ларзага келтирди.

Хоразм Меҳнат ордени билан Калинин, Чичеринлар ҳам мукофотланди. Карим Болтаев

— Биродарлар, Меҳнат нишонини доҳийга топширмоқ учун вакиллар сайлайлик, — деб таклиф киритди.

— Менимча, бу фахрли вазифани бажариш учун Султонқори, Полвон, Мулла Ўрозлардан иборат вакиллар ҳайъати тузилсин, — деди Давлат Ризаев. Унинг таклифини сессия бир овоздан қабул қилди.

Кўп ўтмай Полвон, Мулла Ўрозлар Меҳнат нишонлари ва ёрлиқларни олиб Москвага жўнадилар. Ташқи ишлар Халқ комиссарлигининг муовини Карахан Москвага келган Хоразм вакилларини Кремлга бошлаб борди. Мана, улар Ленин кабинети қабулхонасида ўтиришибди. Хоразм ҳукуматининг Москвадаги вакили Султонқори Жуманиёзов Кремлга неча марта кирган ва Ленинни кўрган бўлса ҳам негадир бу гал ҳаяжонда. Кўп ўтмай Ленин хоразмликларни очиқ чеҳра билан қарши олиб, қадрдонлардай илиқ кўриша кетди.

Полвон қўлига Хоразм Меҳнат орденини ушлаган ҳолда тўлқинланиб гапирди:

— Ҳурматли биродар Ленин, сизни Хоразм Халқ Шўролар Жумҳурияти Меҳнат нишони билан мукофотлади. Сизни Хоразм халқи чин юракдан севади, унинг муҳаббати, оташин ҳурмати чексиз эканининг тимсоли ўлароқ мазкур нишонни қабул қилгайсиз. Бизни Хоразм халқи сизга мазкур нишонни топшириш учун вакил қилиб юбордилар.

Хоразм шўролар жумҳурияти Марказий Ижроия Қўмитасининг Ёрлиғини ўқиб беришга рухсат этингиз:

«РУСИЯ ҚЎШМА ШЎРОЛАР ЖУМҲУРИЯТИ НОЗИРЛАР ШЎРОСИ РАИСИ БИРОДАР Л Е Н И Н

Шодлик билан сизга маълум этамиз: бизлар Хоразмда тинчлик турмушни тузувга киришдик.

... Бурунги подшоҳларни(нг) мустамликотлик сиёсатлари йўл қўймаган ҳунар ва санаъий ишларимизни кенгайту ташкилотиға киришдук, ушбуда ҳам Сизни сизгон тоза иқтисодий сиёсатингизни дастурулама̄л этамиз. Хоразм инқилоби икки йиллиқ байрамини мунасабати илан ўзимизни(нг) меҳнат қаҳрамонларимиз учун меҳнат — нишон қурдуқ. Биз ўтунамиз: сиз азиз қардошимиз ҳам муаллимимизни Марказий Ижроия кўмитани қарориға биноан мазкур нишонни қабул этиб кўкрагингизда тақиб юрувингизни, шуни илан бутун Шарқ дунёсини бир неча асрлар қул бўлуб туруб озод бўлувининг белгуси бўлуб кўринса экан.

Иштирокиюн саломларимиз илан:
Марказий Ижроия Қўмита раиси:
[Янгибой МУРОДОВ],
Масъул саркотиб:
[Абдулла ҲОЖИЕВ]».

Полвон ёрлиқни ўқигач, Лениннинг кўксига «Хоразм Меҳнат нишони»ни тақиб қўйди ва ҳукуматнинг ёрлиғини берди. Владимир Ильич Полвоннинг қўлини маҳкам қисиб: «Раҳмат» сўзини бир неча марта такрорлади.

Ленин кўксини безатган Хоразм Меҳнат орденининг ўртасида арабча ҳарфлар билан «Хоразм Халқ Шўролар Жумҳурияти» ва русча «ХСНР» деб ёзилганди. Кумуш орденда «Бирлашингиз, бутун дунё меҳнаткашлари» шиори ёзилган, ишчи билан деҳқон иттифоқининг рамзи тарзида болға билан белнинг бирлашиб тургани тасвирланган, орденнинг атрофини буғдой дасталаб ўраб олган, энг тепада Қизил юлдуз ярқираб турибди.

Хоразм Меҳнат ордени Владимир Ильичнинг бутун умрида унга тақдим этилган иккинчи орден бўлиб, биринчиси РСФСР Меҳнат Қизил Байроқ ордени эди. Беҳад хурсанд бўлган Ленин Хоразм вакилларига қарата жавоб сўзи айтди:

— Мени Меҳнат ордени билан мукофотлаган Хоразм Халқ Совет Жумҳуриятига, Хоразм халқига, Хоразм коммунистлар партиясига ўзимнинг самимий миннатдорчилигимни билдираман.

Владимир Ильич ҳозирги вазият, Россия билан Хоразм ўртасидаги дўстлик, Хоразмни Социалистик Жумҳуриятга айлантириш масалалари устида қимматли кўрсатмалар берди.

— Сизнинг кўрсатмаларингиз асосида биз Хоразм Халқ Шўролар Жумҳуриятини Хоразм Ижтимоий Шўролар Жумҳуриятига айлантирамиз, — деди Мулла Ўроз ўрнидан туриб.

Полвон Ленин билан гаплашиш учун олдиндан жуда кўп масалаларни ўйлаб қўйганди, шошиб қолдими, қайтовур баъзилари эсдан чиқди. Ленин унинг юрагидаги орзуларини топгандай ўзи Хоразмга оид бир қанча саволларни бериб, долзарб масалаларни ўртага ташлади. Вакилларнинг ҳамма саволларига батафсил жавоб бераркан, Караханга қараб:

— Лев Михайлович, Хоразм билан РСФСР ўртасида бундан икки йил илгари қабул қилинган иқтисодий битимни қайта тузиш керак. Хоразмга бизнинг ёрдамимизни янада кучайтирмоқ зарур. Шартнома лойиҳасини менга кўрсатишингизни илтимос қиламан, — деди.

— Хўп бўлади, Владимир Ильич. — деб Карахан дарҳол жавоб берди.

Хоразм вакиллари В. И. Ленин ҳузуридан ниҳоятда хурсанд бўлиб чиқдилар.

Эртаси Хоразм вакиллари Хоразм Меҳнат орденини Калинин ва Чичеринларга ҳам тантана билан топширдилар ва бир-икки кун Москвани айландилар, бу сайру томошада Рўзмат Юсупов уларга ҳамроҳ бўлди ва Москванинг тарихий жойларини кўрсатиб берди.

— Полвон оға, мана бу ерда Шарқ халқлари дорилфунуни бор, шунга келиб ўқисангиз бўлади, — деди Рўзмат Юсупов ва ўзи ўқиб турган Москва университетини сайр қилдирди. Полвон Москвани ўз шаҳридай сезиб, унинг катта кўчаларида кенг кўкрагини баланд кўтариб юрарди. Унинг дилида Ленин билан учрашув таассуроти мангу жой олганди.

— Рўзматбой, яхшиям Хоразмнинг бахтига доҳиймиз Ленин бор, у қандай ажойиб, содда, улуғ бир инсон, — дерди Полвон.

*) Мен 1961 йилда Кўҳна Урганчга борганимда Мулла Ўрознинг уйида бўлдим, у киши бир ой илгари вафот этган экан, Ленин берган соатни набирасининг қўлида кўрдим. (Ж. Ш.).

ЖАСОРАТ БАРҲАЁТ

Венгер қишлоғи Нюлда биринчи жаҳон урушида ҳалок бўлган солдатлар хотирасига ўрнатилган ёдгорликда унинг номи ярим асрдан буён ёзиғлик турарди.

Совет туристлари тушган автобус кичик бир венгер қишлоғига келиб тўхтади. Саксон ёшли қария ёдгорлик олдига келиб, унга ўйиб ёзилган номларни диққат билан ўқиб туриб, бирдан бундай деди:

— Фридьеш Папаини ўчириб қўйишингиз мумкин.

— Нима учун? — деб сўрашди қишлоқ аҳолиси.

— Шунинг учунки, Фридьеш Папаи мен бўламан.

Бундай воқеалар ҳар кун бўлавермайди. Бундан жуда кўп йиллар илгари Папаи Нюл қишлоғида яшарди. Ўша вақтда ҳам бу ерда унинг на ота-оналари, на таниш-билишлари бор эди. Биронта бир таниган киши бўлмаса, уни кўпдан эсдан чиқариб юборишган бўлса керак. Уни танийдиган кишини 80 ёшли кишилар орасидан қидириш керак. Шундай бўлса ҳам, Папаини танийдиган бир киши чиқиб қолди. Бу Дьёрдь Фехер деган киши бўлиб, улар ёшликда бирга ўйнаган ва биринчи жаҳон уруши бўронига тушиб қолган эдилар.

Қариялар бир-бирларини бағирларига маҳкам босиб кўришишди. Узундан-узоқ ҳикоя бошланди. Улар солдатлик чоғларида Галицияда бўлишган. Бу жойда ўша вақтларда катта жанглар кетаётган эди. Шу жангларнинг бирида Фридьеш Папаи дом-дараксиз йўқолди. Ҳамқишлоғи Фехер унинг ярадор бўлиб, отдан йиқилганини кўрган эди. Урушдан кейин Дьёрдь Фехер жонажон қишлоғига қайтди. Унинг ҳикоясига асосланиб Фридьеш Папаини урушда ҳалок бўлган солдатлар хотирасига ўрнатилган ёдгорликка ёзиб қўйишди. Уни ҳалок бўлган деб ўйлашди. У эса, асирга тушган экан.

Россияда Папаи Ленин солдатлари сафига кирди. Улуғ Октябрь социалистик революциясида, Совет ҳокимиятининг ғалабаси учун жангларда иштирок қилди. Революция ғалаба қозонгандан кейин Тошкентда бўлиб, бу ерда уч йил яшади. Кейин Калачда 10 йил тургандан кейин Волгоград яқинидаги колхозлардан бирига кўчди. У бундан 30 йил илгари Венгрияга сўнгги хат ёзган эди. Лекин унинг ҳамма хатлари «адресат номаълум» деб қайтиб келаверди. Шундай қилиб, орадан кўп вақт ўтгандан кейин ватанига келди.

Фридьеш Папаи ёшликдаги ўртоғи билан бирга қишлоқни айланиб, уни танимади. Томи похол кулбалардан асар ҳам йўқ, ўша эски вақтдаги уйлардан бир-иккитаси қолган, холос. Ёдгорликдан Папаининг номи ўчирилади. Нюл қишлоғи эса Ленин солдати ҳақидаги хотира билан яна бир бой мазмун касб этади.

(МТИ) Венгрия Телеграф агентлиги.

ФАРҒОНА нефтни қайта ишлаш заводида монтаж ишлари олиб борилмоқда. Суратда: монтажчилар иш устида.

Р. Жумаев фотоси.

БУГУН — ШАХТЁРЛАР КУНИ

ЁНАРТОШ СИРДОШЛАРИ

Ҳисор тоғ тизмалари... Бу тоғ бағрида қанча-қанча бойликларни авайлаб сақлаётган бўлса неажаб. Улардан фақат биригина бизни қизиқтириб турибди. Уни эъзозлаб, ёнартош дейишади.

Тоғнинг пастки қисмларида бир-бири билан туташ даралар бор. Шундан уч дара, Шарғун, Шумдара, Рўғон рехта кўмирга кон экан. Биз уч кишимиз. Ҳамроҳимиз Эргаш Юсупов кон бошқармасининг бошлиғи, бу ерларнинг тарихи, ёнартош-кўмир сирлари ва уни қазиб чиқарувчи азаматлар ҳақида ҳам ҳикоя қилиб берди, ҳам ёнартош сирдошлари билан иш устида таништирди.

Шахтадамиз. Проходкачилар шиддат билан ишламоқда. Улар кўмир ковловчиларга зудлик билан йўл очиб беришяпти. Парда Хурсандов ва унинг йигитлари шижоатига кон бошқармаси бошлиғининг ўзи ҳам қойил қолди. Улар ҳақида ғурурланиб сўзлади.

— Парда ака конимиз коллективининг фахри бўлиб қолди. Шу конни қуришда, фойдаланишга топширишда жонкуярлик қилган. Шарғунликлар мусобақасида пешқадамликни қўлдан бермаяпти. Фидокорона меҳнатлари учун Ленин ордени билан тақдирланди. Ўртоқ Хурсандов бошлиқ бригада шахтёрлари кунлик мажбуриятларини ортиғи билан бажаришяпти. Смена топшириқларини 130-140 процентдан адо этишяпти.

Забойда Мамед Муродасилов бошлиқ комплекс механизациялашган бригада кўмир қазиб чиқаряпти. Бригадирнинг ўзи фахрий шахтёр значогини олган. Бригаданинг иш кўрсаткичлари билан танишдик. Бу коллектив йил бошидан буён планга қўшимча 2 минг тонна кўмир қазиди. Бу — 9 ойлик план 8 ойда бажарилди, дегани.

«7-участкада КР» маркали электровозлар ҳаракатини томоша қилиш завқли. Вагонларни эргаштирган электровоз кўмирни шахтадан ташқарига олиб чиқади. Осма сим йўл орқали ҳаракатланадиган бункерларга ағдарилади. Бункер 17 километр сим йўл орқали ҳаракатланиб, брикетлаш фабрикасига бориб тушади. Бу ерда кукун ҳолдаги кўмир бириктиргичлар ёрдамида пресслапади, яъни қуйма кўмирга айланади. Ҳуррам Убайдуллаев осма йўлдаги биринчи станция ҳаракатини созлаб турибди.

Осма сим йўли орқали келган кукун кўмирлар брикетлаш фабрикасидаги технология ускуналари ёрдамида сараланади, эланади, йирикка ва майдага ажратилади. Бектемир Фозилов шу ерда донг чиқарган машинистлардан. Пресслаш машиналарини усталик билан бошқаради. Ундан ўтадигани йўқ. Байрам арафасида, 26 августда бу машинист 8,5 ойлик планни бажарди. Байрам кунига салкам 400 тонна планга қўшимча маҳсулот тайёрлади.

Байрам шарафига бошланган социалистик мусобақа якунларига келсак, натижалар ҳар бир шахтёрнинг баракали меҳнатидан дарак беради, — дейди Эргаш Юсупов — Август ойида кўмир қазиб чиқариш топшириғи 107 процент адо этилди, яъни бир ойнинг ўзида 1000 тонна кўмир қўшимча тайёрланди. Рақамлар салмоғини солиштириб кўрсак, ўтган ойларда ўтган йилнинг 8 ойидагига қараганда 1 минг 600 тонна кўп кўмир қазиб чиқарилди ва истеъмолчиларга жўнатилди.

Шарғундан дастлаб кўмир қазиб чиқарилганига бугун 11 йил тўлди. Шахтёрлар ҳозирги дамларда қўшбайрам завқини сурмоқдалар. Ўтган йиллар маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш, технологиясини такомиллаштириш, кўмир сифатини ошириш учун кураш йиллари бўлди. Кейинги 10 йилда ҳар бир шахтёр ҳисобига кўмир қазиб чиқариш ҳажми ўн баравар ортди. Ҳар тонна Шарғун кўмирининг таннархи салкам икки баравар арзонлашди.

Шахтёрлар яшаётган Тоғчиён посёлкасининг бугунги манзараси жуда серфайз ва фусункор. Шахтёрларнинг ҳар томонлама тўкис ҳаёт кечиришлари учун ҳамма шарт-шароитлар яратиб берилган. Шарғунликлар янги марраларни муваффақият билан эгаллаш учун ленинча меҳнат вахтасида мардона ишлашмоқда.

1970 йилда Рўғон рехта участкасида кўмир қазиб чиқаришни тезлаштириш тадбирларини кўрмоқдалар. Ёнартош сирдошлари йўлида бўлганимизда уларнинг бугунги ғайрат-шижоатидан қалбларимиз ҳаяжонга тўлди.

Ж. ХОЛҚОСИМОВ,
А. ХАЛИЛОВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбирлари.

ЭРТАГА — БИРИНЧИ ҚЎНҒИРОҚ!

ЛЕНИНЧА ЎҚУВ ЙИЛИ

А. ҚЎЧҚОРОВ,
Ўзбекистон ССР Маориф министри

Биринчи сентябрь совет болалари ҳаётида, ота-оналар ва жамоатчилик ҳаётида катта, қувончли кун ҳисобланади. Эртага республикамизнинг 7 мингдан ортиқ умумий таълим мактабларида 3 миллион 200 мингдан кўпроқ ўғил-қизларимизни 160 мингдан ортиқ ўқитувчилар ўз бағирларига оладилар.

1969—1970 ўқув йили барча маорифчилар ва ўқувчи ёшлар учун табаррук юбилей йилидир. Чунки Коммунистик партия ва Совет давлатининг асосчиси Владимир Ильич Ленин туғилган куннинг шонли юз йиллиги байрам қилинади. Совет ўқитувчилари бу табаррук юбилейни мактабларда ва мактабгача таълим муассасаларида ёшларни чуқур билимли, одобли, меҳнатсевар ва оташин ватанпарвар қилиб тарбиялаш соҳасида катта муваффақиятлар билан кутиб олишга бел боғлаганлар.

Партия ва ҳукуматимиз совет мактабининг тараққиёти йўлида тинмай ғамхўрлик қилиб келмоқда. Йилдан-йилга янги мактаблар қурилиши, уларни ҳозирги замон ўқув жиҳозлари билан таъминлаш қаторида, муаллимларнинг малакасини ошириш ва шу йўл билан таълим сифатини кўтариш тадбирлари ҳам ишлаб чиқилмоқда. Фақат шу ўқув йилининг ўзида Ўзбекистон мактаблари ўн бир мингдан ортиқ олий ва ўрта махсус маълумотли ўқитувчи кадрлар олдилар. Булардан ташқари, мактабгача таълим-тарбия муассасалари 2 мингдан зиёд тарбиячи мураббийлар билан тўлдирилди.

1970 йил умумий ўрта таълимга ўтиш соҳасида янги босқич ҳисобланади. Республикамиздаги рус тилида ўқитиладиган мактабларнинг биринчи синф ўқувчилари турт йиллик бошланғич таълимдан уч йиллик бошланғич таълимга ўтадилар. Ўзбек тилида ўқитиладиган 500 га яқин мактабнинг биринчи синф ўқувчилари эса тажриба-синов тариқасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Оқилхон Шарофиддинов ва педагогика фанлари кандидати Қумрихон Абдуллаевалар томонидан ёзилган янги «Алифбе» китоби асосида уч йиллик бошланғич таълимга кўчадилар. Бу тажриба якунлангандан сўнг 1970—1971 ўқув йилидан бошлаб ўзбек мактабларининг ҳамма биринчи синфлари уч йиллик бошланғич таълимга ўтадилар.

1968—1969 ўқув йили давомида 34 минг ўқитувчи ва мактаб ходими янги программа асосида қайта тайёргарликдан ўтдилар, 1970 йилда эса 70 мингга яқин ўқитувчи ва маориф ходимларининг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш кўзда тутилмоқда. Умумий ўрта таълимга ўтишнинг охирги йилигача (1975 йил) республикамизнинг 170 мингдан ортиқ ўқитувчиси ўз малакасини ошириши зарур.

Ўқувчилар учун зарур дарсликлар ва ўқув қуроллари ҳам янги ўқув йилигача тайёрлаб қўйилди. Ўзбекистон полиграфия ва нашриёти ходимлари 120 номда 15 миллиондан ортиқ дарсликларни, 46 номда 300 мингга яқин ўқув программаларини ва 70 дан ортиқ ўқув-методик қуролларини босмадан чиқариб, мактабларга жўнатдилар.

Умумий ўрта таълимга ўтишнинг энг муҳим тадбирларидан бири — умумий мажбурий 8 йиллик таълимни муваффақиятли амалга оширишдан иборат. 1960—1961 ўқув йилида 1-синфга қабул қилинган ўқувчиларнинг 85,7 проценти ўтган йили 8-синфни тамомлаб чиқди.

1970 йил умумий мажбурий 8 йиллик таълимни амалга оширишнинг якунловчи йили ҳисобланади. Шунинг учун ҳар бир мактаб ўқитувчилар коллективлари 8 йиллик таълим Қонунининг тўлиқ бажарилишига аҳамият бермоқлари зарур. Мактабларнинг ўқув базаларини кенгайтириш, ўқитувчиларнинг дарсларни қизиқарли ва мазмундор ўтказишларини таъминлаш, мактаблар қошида интернатлар ташкил этиш, узоқдан келувчи болалар учун транспортлар ажратиш, ота-оналар ўртасида педагогик пропагандани кенг йўлга қўйишни бутун ўқув йили давомида тўхтовсиз олиб бориш лозим. Ўқув-тарбиявий ҳамда синфдан ташқари ишларни яхшилаш, комсомол-пионер ташкилотлари фаолиятини ўқитувчилар ёрдами ва раҳбарлигида яхшилаш зарур.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Советининг мактаб ҳамда маориф тўғрисидаги қарорларида республика мактабларида қўлга киритилган қатор ютуқларни қайд қилиш билан бирга, болаларни ўқитиш ва тарбиялаш соҳасидаги катта нуқсонлар ҳам кўрсатиб берилган. Ўқувчиларнинг билим даражаси баъзи жойларда программалар ҳажмига мувофиқ келмайди ва ўқитувчилар томонидан болаларнинг билими объектив баҳоланмаслик фактлари ва мактабдан ташқари ишларга айрим жойларда эътиборсизлик билан қаралаётган ҳоллар ҳам учрайди. Шунинг учун ҳам ўқитувчиларнинг традицион август кенгашларида ҳар бир район ва шаҳарда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Министрлар Совети қарорларининг бажарилиши кенг муҳокама қилинди, янги ўқув йилида ўқитувчилар коллективи зиммасида турган муҳим вазифалар белгилаб олинди.

Янги ўқув йилига тайёргарлик қисқа муддатда, ташкилий равишда олиб борилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, республика Министрлар Совети Яккабоғ район жамоатчилигининг мактабларни янги ўқув йилига пухта ва ўз вақтида тайёрлаш бўйича республика жамоатчилигига қарата қабул қилган мурожаатларини маъқуллаб, партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотларига, маориф органларига ҳамма мактаб ва мактабгача муассасаларни янги ўқув йилига намунали тайёрлаш вазифасини юклади. Яккабоғликлар мурожаатига биноан областлар, районлар, шаҳарлар, колхозлар, совхозлар ўртасида социалистик мусобақа кенг авж олиб кетди. Ҳамма жойда мактабларни янги ўқув йилига ўз вақтида тайёрлаш — бутун жамоатчиликнинг диққат марказида бўлди. Наманган, Қашқадарё, Тошкент, Фарғона областлари ва Тошкент шаҳридаги мактаблар 15 августгача муддатидан илгари тахт қилиб қўйилди. Республикамиздаги 7 мингдан ортиқ мактаб 25 августгача капитал ва жорий ремонтдан чиқарилди.

1969—1970 ўқув йили — ленинча ўқув йилидир. Бу йил ҳам ўтган йилдагидек мактабларимизда биринчи дарс — Владимир Ильич Ленин дарси бўлади. Республикамиз ўқувчиларини В. И. Лениннинг ҳаёти ва революцион фаолияти, совет халқининг қаҳрамонона меҳнат анъаналари руҳида тарбиялашда маълум тажриба орттирганимизни мамнуният билан қайд қилиб ўта оламиз. Ўқув-тарбия жараёнида Ленин асарларидан ва доҳий ҳақидаги асарлардан кенг ва унумли фойдаланилаётганлиги, мактабларда Ленин заллари, кўргазмалари, музейлари барпо этилаётганлиги, шубҳасиз катта тарбиявий роль ўйнамоқда. Самарқанд шаҳридаги 5-мактабнинг муҳташам Ленин залида октябрятлар тантанали равишда пионерга қабул қилинадилар, ўқувчиларга комсомол билетлари топшириладн. Пионер йиғилишлари ва комсомол мажлислари ана шу залда ўтказилади. Каттақўрғондаги 1-мактабнинг Ленин музейи хилма-хил материалларга ғоятда бой. Музей совети ўқувчилар ва ота-оналар учун Ленин тематикасидан лекция ва суҳбатлар ўтказмоқдалар. Наманган шаҳридаги 1-ўрта мактабнинг Ленин музейи активлари Лениннинг уй-музейи ходимлари ҳамда Ульяновск область нашриёти, Москвадаги З. И. Ленин Марказий музейи, Прагадаги В. И. Ленин музейи билан доимий алоқа боғлаганлар. Ленин музейларини ташкил этишда Тошкент шаҳридаги Октябрь, Чилонзор, Ленин районларидаги кўпгина мактаблар, Чирчиқ, Бекобод, Марғилон, Урганч, Андижон шаҳар мактаблари активлик кўрсатмоқдалар.

Яна шуни алоҳида қайд қилиб ўтиш кераки, биринчи дарс — Ленин дарсига ҳар бир ўқитувчи пухта тайёргарлик билан кириши керак. У бу дарсда В. И. Лениннинг ҳаётбахш ғояларини ҳар бир ўқувчи қалбига чуқур сингдира билиши лозим.

Республикамизнинг кўп мингли ўқитувчилари совет ёшларини ўқитиш ва тарбиялашда, КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг мактабларни ўрта умумий таълимга ўтказиш ҳақидаги қарорида кўрсатилган вазифаларни амалга оширишда бутун куч ва билимларини аямайдилар. Ўзбекистон маорифчилари доҳиймиз Лениннинг 100 йиллик юбилейини ўқув-тарбия ишларида янги-янги муваффақиятлар билан кутиб оладилар.

Янги ўқув йилингиз муборак бўлсин, азиз ўртоқлар!

Эртага олий ўқув юртларимиз минглаб ёшларни кенг қучоқ очиб кутиб олади. Суратда В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университетининг бир гуруҳ студентлари тасвирланган.

ЯНГИ УФҚЛАР

Т. САРИМСОҚОВ,
Ўзбекистон ССР Олий ва ўрта махсус таълим министри

1918 йилнинг 2 августидаёқ В. И. Ленин олий мактабни янги асосларда қайта куриш тўғрисида Халқ Комиссарлари Советининг декретини ишлаб чиқди ва имзолади. Совет ҳукуматининг бу қарори илгари олий маълумот олишга мутлақо имкони бўлмаган ишчилар ва деҳқонларга ўқув юртлари эшикларини кенг очиб берди.

1914 йилда ўрта маълумотли ўзбеклар бор-йўғи бир неча ўн киши бўлиб, олий маълумотли ўзбеклар эса йўқ эди. Хотин-қизларнинг билим олиши ҳақида гапирмаса ҳам бўлади, улар бутунлай ҳуқуқсиз эдилар.

Ҳозирги вақтда эса Ўзбекистонда ҳар ўн минг аҳолига 195 студент тўғри келади, ваҳолонки бу рақамлар Францияда фақат 40, Италияда 34, Ғарбий Германияда 31 студентни ташкил этади.

Эндиликда республикамиз олий таълими ва фанининг донғи бутун дунёга кетди. Ҳозир бизнинг олимларимиз, инженерларимиз, врач, агроном ва педагогларимиз чет элларга бориб, ўз тажриба ва билимларини баҳам кўришмоқда. Республикамизга эса чет эллардан кўплаб студентлар келиб ўқимоқда.

Революциягача Ўзбекистонда биронта ҳам олий ўқув юрти йўқ эди. Эндиликда республикамизда 38 та олий ўқув юрти иш олиб боряпти, уларда қарийб 225 минг киши таълим олмоқда. Студентларимизнинг ярмидан кўпини ўзбеклар ва бошқа маҳаллий миллат вакиллари ташкил этади. Фақат В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университетининг ўзида салкам 50 миллатнинг фарзандлари, Тошкент политехника институтида эса 48 миллат болалари ўқимоқда.

Кейинги йилларда республика олий ўқув юртларига сиртдан ўқишга келаётган студентларнинг ярмидан кўпроғи ишлаб чиқариш стажига эга бўлган ёки Совет Армияси сафида хизмат қилган, хуллас ҳаётда тажриба ортдирган ва маълум чиниқиш мактабидан ўтган кишилардир.

Олий ўқув юртларимизда студентлар учун ҳамма шароитлар яратиб берилган. Ҳар бир ўқув юртининг ўз спорт майдонлари, стадионлари, спорт заллари ва шу каби иншоотлари бўлиб, студентлар турли секцияларда шуғулланаётирлар, ўз спорт маҳоратларини такомиллаштирмоқдалар.

Ҳозир республикамиз олий ўқув юртлари халқ хўжалигига турли мутахассислик бўйича кадрлар тайёрлаяпти. Кейинги йилларда республикада янги олий ўқув юртлари барпо этилди. Андижон пахтачилик институти, Термиз Давлат педагогика институти, республика рус тили ва адабиёти институти иш бошлади. 1966 йилда яна 5 та олий ўқув юрти — Самарқанд архитектура-қурилиш институти, Андижон Давлат тиллар педагогика институти, Сирдарё Давлат педагогика институти, Оҳангарон ва Самарқанд Давлат педагогика институтлари ишга тушди.

Халқ хўжалигини ривожлантириш беш йиллик плани Директиваларига кўра, республикамизда олий таълим бундан кейин янада кенг ривож топади. 1959 йилнинг 1 октябригача министрлигимизнинг ўзидаги олий ўқув юртларида таълим олувчи студентлар 61.518 кишини, шу жумладан кундузи ўқийдиган студентлар 31.304 кишини, кечки ва сиртдан ўқийдиган студентлар 30.214 кишини ташкил этган бўлса, 1965 йилнинг 1 октябрига келиб уларнинг сони 117.173 кишига етди. Шулардан 42199 киши кундузги бўлимларда ва 74.974 киши ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда таълим олди.

Шу беш йилликда техника бўйича ва бошқа баъзи мутахассисликлар бўйича ўринлар сонининг ортиши ҳисобига студентлар ҳам кўпайди. Келгуси беш йилликда олий ўқув юртларига қабул техника ихтисослари, шунингдек педагогика ва университет таълими ҳисобидан ҳам кўпайтирилади.

Республикамиз олий ўқув юртлари шу беш йилликда 200 дан кўпроқ ихтисосда мутахассислар тайёрлаётир. Шу билан бирга, янги олий ўқув юртлари, факультетлар, кафедралар, мутахассисликлар вужудга келтириш планлаштириб қўйиляпти. Шу давр ичида Фарғона ва Қорақалпоғистон АССР Давлат педагогика институтларини Фарғона ва Қорақалпоғистон АССР Давлат университетлари қилиб қайта ташкил этиш масаласини қараб чиқиш кўзда тутилаётир.

Ўтган беш йилликда олий ўқув юртларини 71.713 киши битириб чиқди.

Республикамиздаги барча жамоат ташкилотларининг олий ўқув юртларининг эндиги муҳим вазифаси шундан иборатки, улар ҳар йили олий ўқув юртларига энг қобилиятли ёшларнигина жалб этишлари, конкурсдан ўтмай қолган ёки кириш имтиҳонларини топшира олмаган ёшларни эса ишга жойлаштиришда ғамхўрлик қилмоқлари лозим. Бу йил министрлигимиз олий ўқув юртлари 32450 кишини қабул этди. Бундан ташқари, РСФСР ва Украина педагогика олий ўқув юртлари рус тили ва адабиёти ҳамда чет тиллар ихтисосликлари бўйича Ўзбекистон ССРнинг абитуриентларига 1000 ўрин беришди.

Бироқ пландаги ҳар бир ўринга 4 та ариза тушганлигини ҳисобга олсак шу нарса яққол маълум бўладики, республика олий ўқув юртлари имтиҳонларни топширган ва ҳатто муваффақиятли топширган баъзи ёшларни ҳам ўқишга қабул қила олмади. Шу сабабли энг кўп балл олган ва СССР Олий ўқув юртларига қабул қоидалари билан кўзда тутилган имтиёзларга эга бўлган абитуриентларгина ўқишга қабул қилинди. Лекин имтиҳонларни дуруст топшириб киролмай қолган абитуриентларни эса келгуси йилда истиқболи бор студентлар, деб ҳисоблаймиз. Ҳали олдинда бир йил турибди ва шунинг учун ҳам келгуси йил уларни олий ўқув юртларига киришга яхши тайёрламоқ учун ишга тўғри жойлаштириш масаласини ўйлаб кўришимиз ва ҳозирданоқ ҳал қилишимиз керак. Ўзбекистон ССР Олий ва ўрта махсус таълим министрлигида худди шу масалага бағишланган махсус кенгаш ўтказилди.

Олий ўқув юртларининг энг муҳим вазифаларидан бири — кам вақт сарфлаган ҳолда кўп билим бермоқ учун таълимнинг энг самарали методларини излаб топишдан иборатдир. Студентни қунт билан ўқишга тинмай ўргатиш керак. Ҳар бир янги студент мактабда олган билим бойлигини мунтазам тўлдириб бормайдиган бўлса, тез вақт ичида турмушдан кейинда қолиб кетажагини уқиб олиши зарур. Шунинг учун ҳам олий ўқув юртларида студентларнинг мустақил иш олиб боришини йўлга қўйиш таълимнинг асосидир.

Партия ва ҳукуматимиз ажойиб замонамизга муносиб, энг малакали мутахассис кадрлар етиштиришимиз учун ҳамма шароитларни яратиб берган. Бу ғамхўрликка жавобан биз бу юбилей янги ўқув йилида ҳам бутун куч ва истеъдодимизни ишга солиб, олий таълим сифатини янада юксак поғонага кўтаришимиз, янги-янги уфқларни очишимиз керак.

КОММУНИЗМ ДАРСХОНАСИГА

Ҳа демай жилмаяр сентябрь тонги,
Бир тонгки, шаънига кам юз қасида.
Нурга чулғонгуси ёш авлод онги
Буюк коммунизм дарсхонасида!

Ҳа демай жаранглар қўнғироқ саси,
Мактаб-з йўл олар қувноқлар шитоб.
Бийрон тилларида истиқбол баҳси,
Гулгун чеҳраларда кулиб офтоб.

Ҳа демай тўлғуси шодон ғовурга
Булутга бош урган кўркам бинолар.
Билим уммонидан қониб симиргай
Бўлғуси Форобий, Ибн Синолар!

Мактабга йўллашар невараларин
Нуроний оналар мамнун, бахтиёр.
Бахту давлатидан хушнуддир бари,
Ажиб замонидан ўргилиб минг бор.

Эй навқирон авлод,
шиддатли издош,
Билим-ла йўлларинг мунаввар, тонгдай.
Кўзингга боққанда, мард, собит қадам —
Халқни кўрмоқдамиз сенинг сиймонгда!

Охунжон ҲАКИМОВ.

ФАКТЛАР... РАҚАМЛАР...

◆ Республикамизда бу йил 100 мингдан ошиқроқ ўқувчи ўрнига эга бўлган 200 дан ортиқ янги мактаб ишга туширилди. 1969 йил охиригача яна 30-40 минг ўринли янги мактаб бинолари фойдаланишга топширилади.

◆ Ҳозир республика Маориф министрлиги қошида 13 та ўқитувчилар малакасини ошириш институти актив иш олиб боряпти.

◆ Ўзбекистонда ўқув-тарбия ишлари 7 тилда олиб борилмоқда. Ўзбек, рус, тожик, қозоқ, қирғиз, туркман, қорақалпоқ мактаблари учун 21 миллиондан ортиқ дарсликлар нашр этилиб, мактабларга етказиб берилади.

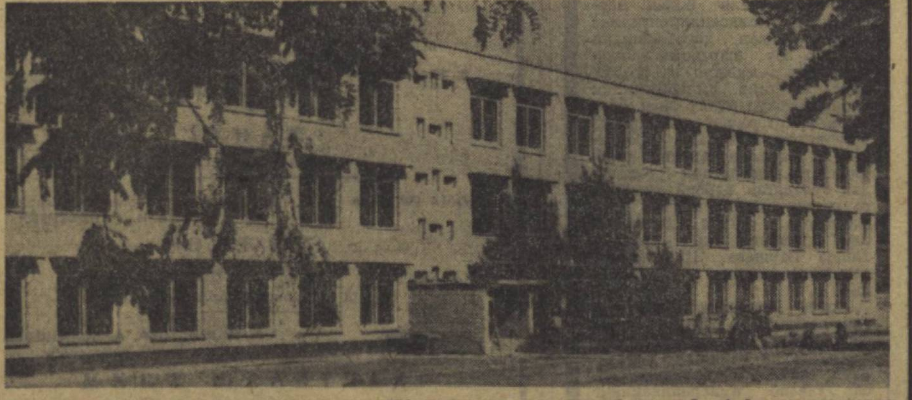

Шу ўқув йилининг ўзида республикамизда 200 дан ортиқ янги мактаб қурилиб, фойдаланишга топширилди. Суратда: Тошкентда москвалик бинокорлар бунёд этган 1000 ўринли 75-ўрта мактабни кўриб турибсиз.

А. ТУРАЕВ фотолари.

Қуваничбек МАЛИКОВ,
Қирғиз халқ шоири.

ЮРТИМ

Қадрдоним, меҳрибон элим —
Чўққилардан баландда яшар.
Тоғдан пастга назар солсанг жим —
Булут аста қадамин ташлар...
Тоғда қорлар олмосдай ёнар,
Тунлар шамол ҳуштак чалади.
Халқим қалби булоқдай жўшар,
Юраги ҳам тиниқ бўлади!
Тоғларида салқин бўлса ҳам,
Боғларида булбул чертар соз.
Ўтлоғида сонсиз-саноқсиз —
Қўю-қўзи, юрар қишу-ёз.
Қара, кўлда сузмоқда кема,
Жимирлайди осмон рангли сув.
Биз тоғларда яралган одам —
Шу тоғларга фарзандмиз мангу!
Ўтлоқларда яйрайди дўстлар,
Қимиз каби тотимли ҳаво.
Менинг юртим — бу қирғиз юрти,
Куйлагайман уни доимо!

Қирғизчадан ТЎЛҚИН таржимаси.

ЎЗБЕКИСТОНДА ЎТАДИГАН ҚИРҒИЗ АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ ДЕКАДАСИ ОЛДИДАН

Жунай МАВЛОНОВ,
қирғиз шоири.

СОЙ

Қай маҳал тикилмай, ўйнаб оқади,
Тошдан-тошга сапчиб, куйлаб оқади,
Қуёшни кўтариб зилол кўксида,
Боғу чаманларни бўйлаб оқади.

Қай маҳал тикилмай, шошиб оқади,
Тўлқинлар мингашиб, тошиб оқади.
Боқсанг бахрнинг очиб ва этиб мафтун,
Мавжи, гўзаллиги ошиб оқади.

Қай маҳал тикилмай, жилоланиб шод,
Қайгадир оқади, оқар умрбод.
Бир кези шивирлаб менга деди сой:
«Ерларни суғориб, этаман обод».

МУҲАББАТНИНГ ҚУДРАТИ

Ўқ ёмғирин ёғдирди чунон,
Душман олиб менн нишонга,
Тапайинни айладим яксон,
Мен ҳам бўяб қоп қора қонга.

Ватанимга, ёримга бўлган
Муҳаббатни отмоқчийди ёв.
Шу муҳаббат, менга йўналган —
Минг ўлимга бўлди қалқон-ғов.

Қирғизчадан Мавлон ИКРОМ таржимаси.

ТАЯНЧИМИЗ

Сўз — тажрибакорларга

Деярли ҳар йили баҳор фаслида такрорланиб турадиган табиат инжиқликлари асл деҳқонлар учун писанд бўлмай қолди. Улар кўп йиллик тажрибаларини ишга солиш, фан ютуқларидан ва қудратли техника қувватидан, минерал ўғит ва мўъжизакор химикатлардан самарали фойдаланиш, прогрессив усулларни ишлаб чиқаришга дадил жорий этиш йўли билан ҳар қандай оғир шароитда ҳам экинлардан, айниқса пахтадан мўл ҳосил етиштираверишади. Буни коллективимизнинг бу йилги астойдил меҳнатида яққол кўрдик.

Табиат етказган зарарнинг ўрнини қисқа вақт ичида қоплаш, чигитни тезроқ ундириб олиш ва ёш ниҳолларнинг ривожланишини жадаллаштириш учун совхозимиз коллективига далаларда тер тўкиб меҳнат қилишга тўғри келди. Чигит қийғос ундириб олинган карталарда ғўза қўндалангига пешмапеш қирқилиб, қатор ораларини икки томонлама ишлашга мослаштирилди. Бу йилги шароит тўла ҳисобга олинган ҳолда далаларнинг тупроқ хоссаларига, карталарнинг паст-баландлигига қараб культивация табақалаштириб ўтказилди. Ғўза қаддини ростлаб олгунга қадар культиваторларнинг 5-7 иш органлари осиб ишлатилди. Қатор ораларининг кенглиги ва юмшатиш чуқурлиги ҳам шунга мувофиқ бўлди. Ўсимлик яхши ривожланаётган карталарда қатор оралари кенгроқ қилиб олинди ва чуқурроқ юмшатилди. Ўсишдан орқада қолаётган участкалардаги ғўзани парвариш қилишда унинг ёшлиги эътиборга олинди. Агротехника тадбирлари бир-бирига боғлаб олиб борилди. Суғориш тупроқнинг сув сингдириш қобилиятига қараб ўтказилди. Маҳаллий ва минерал ўғитлар аралашмаси билан озиқлантирилди.

Бу тадбирлар ўз самарасини кўрсатяпти. Ғўзаларимиз сер-ҳосил бўлиб ўсмоқда. Ҳар гектар майдонда ўртача 90-92 минг туп ўсимлик бор. Ҳар туп ғўзада 8-10 тадан тўқ кўсак санаш мумкин. Шона ва гуллар кўп. Бу — совхозимиз коллективининг беш йилликнинг тўртинчи йилида 3300 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан 33 центнердан хирмон кўтариш, она-Ватанга 11 минг тонна «оқ олтин» армуғон этиш юзасидан олган социалистик мажбуриятининг сўзсиз бажарилажагидан далолат бериб турибди. Кўсаклар очилай деб қолди. Ёз бўйи тер тўкиб қилинган меҳнатга якун ясашга киришиладиган қизғин дамлар — ҳосил тарозига тушадиган қувончли кунлар узоқ эмас.

Лекин, оз бўлса ҳам вақт бор. Қолган дамларнинг ҳар соати ғанимат. Шу фурсатдан оқилона фойдаланиб, ғўза парваришини қизғин давом эттирган азамат деҳқон далаларни ҳосилга янада безайди. Чунки, қатор оралари қунт билан ишланган майдонлардаги, деҳқон меҳрига қонган далалардаги ғўза ҳосилга ҳосил қўшаверади. Пахтакорларимиз шуни ҳисобга олиб, ғўзани культивация қилишни бир соат ҳам бўшаштирмай олиб боришяпти. Механизаторларимиз чопиқ тракторларини то пахта оппоқ очилганга қадар далалардан олиб чиқмасликка қарор қилишди.

Ҳозир хўжалигимизда экин бешинчи марта, айрим бўлим ва бригадаларда эса олтинчи бор парвариш қилиняпти. Тўғри, кўпчилик карталардаги ғўза туплари бир-бирига туташиб кетди. Бундай пайкаллардаги ғўзани культивация қилишда эҳтиёт бўлинмаса тракторлар ҳосилни кўплаб нобуд қилиши турган гап. Механизаторларимиз бунга заррача йўл қўймаслик учун ҳамма чораларни кўришяпти. Улар кўп йиллик тажрибалари асосида қалин ўсаётган участкалардаги экин қатор ораларини юмшатишда тракторларга тўсиқлар ўрнатиб ишлатишяпти. Тракторларнинг олдинги ғилдираги олдига ўрнатилган бу тўсиқлар ҳосилни тўкилишдан ва тупларни нобуд қилишдан сақлаб қоляпти. Кўсак кўпаймоқда. Унинг пишиб етилиши жадаллашаётир. Деҳқонларимиз парвариш даврида ҳар туп ғўзада камида 11-12 тадан бўлиқ кўсак ҳосил қилинишига эришамиз, дейишяпти.

Ҳосилни кўпайтириш, кўсакларнинг очилишини жадаллаштириш билан бирга, биз пахта йиғим-теримига ҳам пухта тайёргарлик кўраётирмиз. Бу иш Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг «Республика колхозлари, совхозлари ва тайёрлов пунктларини 1969 йилги пахта ҳосилини териш ва тайёрлашга ҳозирлаш тўғрисида»ги қарори асосида олиб борилмоқда. Транспорт воситалари пахтани қоп-қанорсиз ташишга тахт қилиб қўйилди. Пахта териш агрегатларининг ҳаммаси ремонтдан чиқарилди ва давлат томонидан яхши баҳо билан қабул қилиб олинди. Ҳозир йўллар ва кўприклар тузатилмоқда. Терим машиналари айланадиган ер бурчаклари текисланаётир. Прицеплар тушиб турадиган чуқурлар ковланяпти.

Пахтазорларимизда бу йил 41 та терим машинаси ишлайди. Бу «зангори кема»лардан икки сменада фойдаланамиз. Ҳар бир машинада икки механик-ҳайдовчи ишлайди. Бунинг учун механизаторларимиз етарли даражада бор. Яқинда 14 қиз курсни битириб, терим машиналарининг механик-ҳайдовчиси деган гувоҳнома олиб келди.

Мажбуриятимизга кўра бу йил етиштириладиган 11 минг тонна пахтанинг 6 минг тоннасини «зангори кема»лар бункеридан тўкишни планлаштириб қўйганмиз. Шу мақсадда ҳар йилдагидек бу йил ҳам биз терим агрегатларини группалаб ишлатамиз. Ҳосили машиналарда териб олишга мўлжалланган карталарнинг катта кичиклигига, узун-калталигига, пахтанинг очилишига ва ҳосилдорлигига қараб ҳар бир группага 3-5 тадан агрегат бириктиб қўйилади.

Пахта теримига четдан ишчи кучи жалб қилинмаган ҳолда планни 28-30 иш кунида бажаришга қарор берганмиз. Механизаторларимиз бунга муносиб ҳисса қўшишга интилиб, зиммаларига оширилган мажбуриятлар олмоқдалар. Ёш механик-ҳайдовчиларимиздан Олтин Бобокалонова, Ҳазина Саъдуллаева, Зебо Йўлдошева, Гуландом Зокирова ва бошқалар мавсумда 100-120 тоннадан пахта териб беришга ваъда қилдилар. Уларнинг устозлари янада юксак марраларни кўзлаб иш кўрмоқдалар. Совхоз дирекцияси механизаторларнинг ўз сўзлари устидан чиқиши учун ҳамма чораларни кўради. Аввало ғўза барги ўз вақтида ва сифатли тўктирилади. Дефолиацияда қатнашаётган ишчиларга, механик-ҳайдовчиларга СССР Министрлар Советининг 1968 йил 15 февралда 1968—1969 йилларда пахта ҳосилини машиналарда териш ва қабул қилиб олиш тартиби тўғрисидаги қарорига асосан прогрессив ҳақ тўланади.

Теримчиларга, механик-ҳайдовчиларга, уларнинг ёрдамчиларига қулай иш шароити яратиб берилади. Дала шийпонлари йиғим-теримга мосланиб қайта жиҳозланмоқда. Болалар боғчалари ва яслилар кўпайтирилади, тарбиявий ишлар янада яхшиланади.

Юкимиз оғир, лекин уддалай оладиган реал вазифадир. Биз ҳосилни йиғиб-териб олишда таянчимиз бўлиб қолган машиналарга суянамиз.

Истат ТОШҚУЛОВ,
Қашқадарё областидаги «Косон» совхозининг директори.

ПОЙТАХТИМИЗ МЕҲМОНЛАРИ

ҚУВНОҚ ТАРОНАЛАР

Мана, бир неча кундирки пойтахтимиздаги Свердлов номли концерт залида япон тароналари жаранглаб турибди. Японияда ўзининг ранг-баранг концерт программалари билан ном қозонган ёш, талантли эстрада коллективи «Дикси кингз» тошкентлик томошабинлар ҳузурида ўз маҳоратларини намойиш қилмоқда.

«Дикси кингз» эстрада ансамбли Совет Иттифоқига аввал ҳам келган. Бу коллектив концертларини дастлаб Москва, Ленинград, Ростов, Краснодар, Луганск шаҳарларининг эстрада муҳлислари тинглашга муяссар бўлишган. Бу гал ансамбль аъзолари яна Москвада, кейин Ялтада, Симферополда томошалар кўрсатиб, сўнг Тошкентга келди. Пойтахтимиз саҳнасида талантли япон санъаткорлари Сумико Кобаяси, Мидори Такахаралар айниқса муваффақият қозонмоқдалар. Улар япон, чет мамлакатлар ва рус, украин халқ эстрада қўшиқларини юксак маҳорат билан ижро этиб олқишларга сазовор бўлишмоқда. Пойтахтимиз эстрада шинавандалари «Тераклар», «Черемшина», «Украина юлдузлари», «Волгоград кузи», «Москва шўълалари», «Ассалом хонимлар», «Томоша давом этади», «Япония хотиралари», «Ошиқ-маъшуқлар» каби дилбар ва мусиқий, жарангдор ва нафис қўшиқларни мароқ билан тингладилар.

Композитор ва «Дикси кингз» ансамблининг концертмейстери Сонода Кеньити бошчилигидаги чолғу секстети созандалари ҳам моҳир ижрочи эканликларини намойиш қилдилар.

Япон санъаткорлари фақат концерт кўрсатибгина қолмай, балки ажойиб ўзбек қувноқ қўшиғи «Наманган олмаси»ни ўрганиб, ўз репертуарига қўшиш ниятида. Меҳмон санъаткорлар Тошкентдан Новосибирск ва Хабаровскка жўнаб кетадилар.

Шу кунларда ўзбек саҳнасида яна бир ажойиб коллектив — Мексика санъаткорлари ҳам меҳмон бўлишди. Давид Мунгиа, Хуан Арсиньега ва Хосе Ривералардан иборат музикали учлик қўшиқ муҳлисларига жуда ёқиб қолди. Бу ўзига хос коллектив гитара чалиб ўз халқи ва она юртлари ҳақида куйладилар. Уларнинг тароналарида Латин Америкаси халқларининг қисмати, ҳаёти, бугунги куни мадҳ этилади. Бундан ташқари рус ва бошқа халқлар қўшиқлари ҳам улар репертуаридан ўрин олган.

Тошкентлик санъат муҳлислари меҳмон санъаткорлар томошаларидан ғоят мамнун бўлдилар.

А. ЮСУПОВ.

Суратларда: «Дикси кингз» ансамблининг чиқиши, чапда Мидори Такахара қўшиқ айтмоқда.

Л. Глауберзон фотолари.

КИЧКИНТОЙЛАРГА ЎҚИБ БЕРИНГ

КИМ КУЧЛИ?

Тустовуқ сув ичгани сой бўйига келди. Ҳаммаёқ музлаган. Қидира-қидира бир тешикни топди, эгилиб сув ича бошлади. У бошини кўтарганда, қанотлари музлаб қолган эди.

— Қойилман Муз, сен ҳаммадан кучли экансан,

— Йўқ, Тустовуқ, мендан Ёмғир кучлироқ. Унинг томчиларидан мен эриб кетаман.

— Э-э, — деди Ёмғир. — Менинг нимам кучли? Ер кучли. Мен ёғаман-ёғаману, изсиз йўқолиб кетаман.

— Мендан ҳам Ўрмон кучли, — деди Ер. — У менинг устимда туриб шарбатларимни сўради, ўсади.

— Йўқ, — деди Ўрмон, — мендан Олов кучли.

— Мендан ҳам Шамол кучли, — деди Олов. — Бир пуфласа мени ўчириб қўяди.

— Оловни ўчиришга-ку ўчираман-а, дарахтларни ҳам томири билан суғириб отоламан-ку ,лекин пастгина, юмшоққина гиёҳлар ҳар қандай Шамолдан ҳам қўрқишмайди. Майсалар кучли.

— Э, менда қандай куч бўларди, — деди Майса, — қўзичоқлар келади-да, мени еб кетишади. Қўзичоқлар ҳаммадан кучли.

— Ёлғон, ёлғон! — деб маъради Қўзичоқ. — Менда қанақа куч бор? Бўрини кўрсам ҳушим бошимдан учиб кетади.

— Сизларнинг бирорталаринг ҳам ким кучли эканини айтолмадинглар, — деди Бўри. — Одам Тустовуқни отиб олади. Музни эритади. Ёмғир суви билан экин ўстиради. Ерни ҳайдайди. Ўрмонни кесади. Оловни ўчиради. Шамолни тегирмон тошини айлантиришга мажбур этади. Майсаларни ўради, Қўзичоқни боқади. Мени ўлдираолади.

МИНИАТЮРАЛАР

Бундан икки ой илгари Хельсинкининг марказий турмасига иккита қулфбузарни бир камерага қамаб қўйишди.

— Неча йил беришди! — сўради бири.

— Тўрт йил. Сенга-чи!

— Уч.

— Бўпти. Бу ердан биринчи бўлиб сен кетар экансан, эшик ёнидаги кроватни эгаллайвер.

* * *

Ёз туни. Хельсинки истироҳат боғидаги ўриндиқда бир қиз билан йигитча ўтирибди. Йигитча қизга энгашиб қарар, муқом қилиб, дудуқланиб дерди:

— Мен... М-е-н.. мен, мен айтмоқчи эдим... Қийналганимдан айта олмаяпман... Сўраш шунчалар қийин бўляптики...

— Эҳтимол, «майли» деб жавоб қилсам анча енгиллашардинг,— деди қиз майинлик билан.

— Э, бўлмасамчи!— дея хитоб қилди йигитча. Қарзга пулдан бир оз чўзсанг, бирор ерга бориб қаҳва-маҳва ичардик: аъзойи баданим қақшаб кетяпти.

* * *

1941 йили Финляндия марказий газеталаридан бирида машҳур фин ёзувчисининг босилаётган қуйидаги фикрлари цензура томонидан олиб ташланди: «Идеал немис нацист, ақлли ва яхши одам бўлиши керак. Жаҳонда идеал нарса йўқлигини биламиз. Модомики, агар немис нацист ва ақлли бўлгани билан у яхши одам бўлавермайди. Мабодо у нацист ва яхши одам бўлса ундай тақдирда у ҳеч қачон ақлли бўлмайди. Агар у яхши одам ва ақлли бўлса, ундай тақдирда албатта нацист бўлолмайди».

* * *

Врач қабулига бир ёзувчи кириб:

— Доктор, бирорта нарсага ҳам ҳафсалам келмай қолди. Эрталабдан бери ўзимни чарчаган ҳис қиляпман. Қоғозга бирорта нарса тушира олмаяпман, лекин сигарет сувдек кетяпти. Доктор, менга нима бўлганини тўғри айтаверинг. Сиздан илтимос, диагнозимни лотинчасига эмас, барчага тушунарли тилда ёзсангиз.

Врач бир оз ўйланиб турдида, кейин жавоб берди.

— Яхши. Касаллигингизнинг аниқ диагнозини айтаман. Сиз ялқов бўлиб қолибсиз. Шунчалар ялқовлангансизки!

— Раҳмат доктор. Хотинимга диагнозимни айтишим учун справкага касалимнинг номини лотинчалаб ёзиб берсангиз.

Мартти ЛАРНИ,
фин ёзувчиси. (АПН).

ФУТБОЛ

ЖАНГОВАР ДУРАНГ

Ўзбек футболчилари навбатдаги учрашувни Ереван шаҳрида «олтилар» карвонбошиси маҳаллий «Арарат» командаси билан ўтказди. Бу учрашувга қадар арман футболчилари Москва темир йўлчиларидан (меҳмон бўлишларига қарамай) 4 имкониятдан 4 очко олган бўлсалар, ҳамшаҳарларимиз ҳам ўз навбатида икки учрашувдан 4 очко қўлга киритган эдилар. Шунинг учун ҳам бу икки пешқадамнинг учрашувига қизиқиш катта эди.

Ўйиннинг биринчи ярмида ҳар икки команда аъзолари ҳисобни очиш учун астойдил ҳаракат қилсалар-да, ҳимоячилар, аниқ ўйнаб ўз дарвозаларининг дахлсизлигини сақлаб қолишга эришдилар.

Танаффусдан сўнг «Арарат» командасининг капитани Заназанян ҳисобни очиб, муҳлисларининг олқишига сазовор бўлди. Лекин ереванлик футбол шинавандаларининг қувончи узоққа бормади. 60-минутда командамиз ветерани Геннадий Красницкий чемпионатдаги 97- голи билан ҳисобни тенглаштирди, 1:1.

Учрашув охиригача майдон эгалари устунлик қилсалар-да, ҳимоячиларимиз ҳушёрлик билан ўз дарвозаларини қўриқлаб, дуранг натижани сақлаб қолдилар.

ЎЙИН ЖАДВАЛИ

Командалар	Ў	Т	О.
«АРАРАТ»	25	31-29	27
«ПАХТАКОР»	24	23-27	23
«Уралмаш»	24	12-22	19
«Қайрат»	23	19-27	18
«Кр. Советов»	24	23-30	16
«Локомотив»	24	16-33	14

Эслатма: Кечаги «Уралмаш» — «Қайрат» ва «Крилья Советов» — «Локомотив» учрашувлари жадвалга киритилмаган.

Ф. ИСАЕВ.

ИМПЕРИАЛИЗМ — УРУШЛАРНИНГ МАНБАИ ВА САБАБЧИСИ

Бундан ўттиз йил муқаддам, 1939 йил 1 сентябрда Польша шаҳарлари ва қишлоқларига жуда кўп тўплар, танклар ва самолётлардан ёғдирилган шиддатли олов ва металл тўфони билан даҳшатли уруш бошланди. Шу танклар ва самолётларнинг ҳаммасида фашизм қора крестининг мудҳиш тамғаси бор эди. Гитлерчилар Германияси Польшага ҳужум қилган мана шу кун тарихга иккинчи жаҳон уруши бошланган кун бўлиб кирди.

Уруш бошланмасдан анча олдин унинг хатарли алангаси буркий бошлаган эди. Тутаб турган уруш Ер куррасининг гоҳ у жойи, гоҳ бу жойида аланга олиб ёниб ҳам турар эди. Шу сабабли империализм ва унинг мудҳиш йўлдоши бўлган фашизм инсониятни янги жаҳон уруши гирдобига ташлашга интилаётир деган фикр жаҳон халқлари кўнглидан тобора кўпроқ ўтарди.

Иккинчи жаҳон уруши пайдо бўлганлиги ва бошланганлиги учун бу урушнинг ҳақиқий сабабчиларини ва уруш оловини ёқувчиларни эмас, балки аллакимларни айблашга уринаётган сиёсий ва ҳарбий арбоблар, идеологлар ҳозир Ғарбдаги капиталистик мамлакатларда оз эмас. Улар иккинчи жаҳон урушининг асосий сабабларини оммадан яшириб қолиш учун ҳар қандай ёлғон, туҳмат ва сохтагарчиликларни ишга солмоқдалар. Уларнинг кўплари агар Совет Иттифоқининг...— агрессивлиги бўлмаганда эди, «коммунистик хавф бўлмаганда эди, иккинчи жаҳон уруши ҳам бўлмас эди» деган бемаъни даъволарни исботлашга уринмоқдалар. Буржуа тарихчилари, социологлари орасида шундай шахслар ҳам борки, улар Гитлерни ва унинг қонхўр шерикларини гўё Совет Иттифоқига хос бўлган босқинчилик интилишларидан «Европани қутқариш» учун олижаноб «курашчилар» қилиб кўрсатишдан ҳам қайтмаётирлар. Баъзи идеологлар эса, Гитлерга ва фашизмга лаънатлар ўқиб, гитлерчилар Германиясини озиқлантирган, унинг йиртқичлик иштаҳасини қўзғатган, шундай қилиб, иккинчи жаҳон урушининг бошланишига кўмаклашган кимсаларни оқлашга интилмоқдалар.

Лекин тарих ҳақиқати империализмга хизмат қилувчи ғоявий қуролбардорларнинг ёвуз уйдирмалари бутунлай пуч эканлигини кўрсатиб турибди.

* * *

Ҳар қандай уруш шу урушда қатнашаётган синфлар ва давлатлар сиёсатининг давомидир. В. И. Ленин айтиб ўтганидек, ҳар қандай уруш шу урушни келтириб чиқарган сиёсий тузум билан чамбарчас боғланган. «Муайян давлат, муайян синф урушдан аввал узоқ муддат давомида шу давлатда қандай сиёсат юргизиб келган бўлса, шу синф шу сиёсатни уруш вақтида ҳам албатта ва муқаррар суратда давом эттиради, фақат уни ишлатиш формасинигина ўзгартиради. (В. И. Ленин. Асарлар 24-том, 423-бет).

1933 йилда ҳокимият тепасига чиқиб олган ва немис халқининг тинчликсевар демократик кучларини аста-секин тор-мор келтирган герман фашистлари ўз олдиларига қандай мақсадларни қўйганликлари яхши маълум. Улар Европани забт этиш, жаҳонга ҳукмрон бўлиш, Совет Иттифоқини, социализм ва демократиянинг ғалабаларини емириб ташлаш планларини тузиб қўйганликларини, ўзларининг империалист рақиблари бўлган Англия ва Францияни йўқ қилиш планларини тузиб қўйганликларини яширмадилар. Германия фашизмининг, Германия, Италия, Япониядан иборат бутун фашист давлатлар блокининг бутун сиёсати, экономикаси ва идеологияси мана шу реакцион босқинчилик мақсадларига эришишга бўйсундирилди.

Ўша 1938 йилнинг ўзида Франция ва Англиянинг ҳукмрон доиралари Гитлер билан Мюнхен битими деган битим тузиб, Чехословакияни герман фашистларининг чангалига ташладилар. 1939 йилда Германия ўз қўшинларини Прагага киритди ва Чехословакияни мустақил давлат сифатида тугатди. Мана шуларнинг ҳаммаси дунёни иккинчи жаҳон уруши ёқасига яқинлаштириб қўйди. Япония тор-мор келтирилганлиги натижасида Европа ва Осиёнинг бир қанча мамлакатларидаги халқлар ўз мамлакатларида капиталистлар ва помешчиклар асоратини ағдариб ташладилар, социализм йўлига ўтиб олдилар. Империалистларнинг танҳо ҳукмронлиги абадий тамом бўлди. Ер куррасида жаҳон социалистик системаси вужудга келди, бу ҳозирги замоннинг етакчи революцион кучи, барча халқларнинг империализмга қарши, тинчлик, демократия, социализм иши учун олиб бораётган курашидаги таянч бўлиб қолди.

Кўп йиллардан бери Америка империалистлари Вьетнам халқига қарши ваҳшиёна уруш қилмоқдалар. Яқин Шарқда Исроил агрессияси натижасида вужудга келган кескинликнинг хатарли манбаи уруш оловини ловиллатиб юбориши мумкин. Кубага қарши, Корея соҳилларида, Осиё, Африка, Латин Америкасидаги кўпгина давлатларга қарши империализм томонидан қилинаётган иғвогарлик кирдикорлари жаҳонга доимий таҳдид солиб турибди.

Коммунистик ва ишчи партияларнинг халқаро кенгаши қайд қилиб ўтганидек, империализм агрессив стратегиясининг тиғи илгаригидек ҳозир ҳам аввало социалистик давлатларга қарши йўналтирилмоқда. Империализм социализмга қарши тўғридан-тўғри қуролли кураш бошлашдан воз кечаётгани йўқ.

Империализм уруш манбаи бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. 70 миллион кишининг ёстиғини қуритган биринчи, иккинчи жаҳон урушларини империализм бошлаб берди. Ялпи қирғин воситалари ишлатиладиган янги жаҳон урушини бошлаш хавфини ҳам империализмнинг ўзи туғдирмоқда. Агар шундай уруш бошланадиган бўлса, юз миллионлаб кишиларнинг қирилиши, жаҳон цивилизацияси ва маданиятининг ҳазиналари култепага айланиши турган гап.

Коммунистик ва ишчи партиялар янги жаҳон урушининг олдини олиш учун, тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун курашни барча антиимпериалистик, революцион кучларнинг, барча халқларнинг энг асосий вазифаларидан бири деб ҳисобламоқдалар. Тинчлик учун кураш халқлар озодлиги, тараққиёт ва демократия учун, чет давлатларнинг, империализмнинг, эски ва янги империализмнинг, реакция ва фашистлар диктатурасининг асоратидан қутилиш учун олиб борилаётган кураш билан қўшилиб кетмоқда.

Ҳозирги Хитой раҳбарларининг авантюристик, антисоциалистик сиёсати ва амалий фаолияти шу вазифани ҳал қилиш йўлида жиддий тўсиқ бўлиб турибди. Социализм ишига хиёнат қилган маочилар империализмга қарши кураш тўғрисида фақат лоф урадилару, аммо амалда уларга ёрдамлашмоқдалар. Улар социалистик кучлар бирлигини бузишга интилаётганликлари билан, йирик капиталистик мамлакатларга жилва қилаётганликлари билан, империализм идеологларига қўшилиб, Совет Иттифоқига, Коммунистик партияга туҳмат ёғдираётганликлари, Хитой халқида СССРга нафрат туғдираётганликлари, Совет чегараларида қуролли иғвогарликларни ташкил қилаётганликлари билан империализмга ёрдамлашмоқдалар. Хитой раҳбарлари янги жаҳон урушига қарши курашиш ўрнига урушни ижобий-тарихий ҳодиса деб ҳисоблаб, урушга чақирмоқдалар.

Урушнинг олдини олмоқ, империалистларни жиловлаб қўймоқ, социализм ғалабаларини ҳимоя қилмоқ учун фақат бирликнинг ўзигина, антиимпериалистик, революцион, тинчликсевар кучларнинг коллектив ҳаракатларигина кифоя қилмайди. Бунинг учун қудратли моддий куч, енгилмас ҳарбий қувват бўлиши ҳам керак. Совет Иттифоқи ва бошқа қардош социалистик давлатларнинг ўсиб бораётган иқтисодий, сиёсий ва ҳарбий қуввати бўлмаганда эди, империалистлар аллақачон янги жаҳон урушини бошлаб юборган бўлур эдилар. Империализм Совет Иттифоқининг ядро потенциали билан, Варшава Шартномасининг енгилмас қудрати билан ҳисоблашишга мажбур. Бу шартнома ташкилоти ҳозир мавжуд ва НАТОнинг агрессив империалистик блоки мавжуд бўлар экан Варшава Шартномаси ташкилоти ҳам давом этаверади. Социалистик мамлакатларнинг империалистик давлатлар томонидан бўладиган ҳарбий ҳужумига қарши хавфсизлигини таъминлашда, жаҳон халқларининг хавфсизлигини таъминлашда Варшава Шартномаси ташкилоти муҳим роль ўйнайди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, бошқа қардош социалистик мамлакатларнинг коммунистик ва ишчи партиялари тинчликсевар ташқи сиёсат ўтказиб империализмнинг кирдикорларини ҳушёрлик билан кузатиб турибдилар, Варшава Шартномаси армияларининг жанговар қувватини, жанговар ҳамдўстлигини ва бирлигини бутун чоралар билан мустаҳкамлашга доимий эътибор бермоқдалар. Варшава Шартномаси армияларининг асосий мақсади, асосий вазифаси эса социализм ғалабаларини ҳимоя қилишдир, халқларнинг тинч, бунёдкорлик меҳнатини муҳофаза қилишдир.

Совет кишилари Владимир Ильич Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини коммунистик қурилишда, КПСС XXIII съезди қарорларини амалга оширишда янги ютуқлар билан нишонлашга интилмоқдалар. Янги, коммунистик дунё барпо этаётган совет халқи революцион жараённи тезлаштирмоқда, ҳамма халқларнинг империализмга қарши, озодлик, мустақиллик, социал тараққиёт учун олиб бораётган курашига бебаҳо ҳисса қўшмоқда.

И. СИДЕЛЬНИКОВ.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

РАДИО БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

8.25 — Концерт. 9.30 — Шарқ куйлари. 10.30 — «Табассум» радиожурнали. 11.35 — Достонлардан қўшиқлар. 12.15 — «Эрталабки салом!» (Москва). 13.30 — Шахтёрлар кунига бағишланган эшиттириш ва концерт (русча). 15.00 — Шахтёрлар кунига бағишланган эшиттириш. 15.10 — Концерт (шахтёрларнинг талабларига мувофиқ). 15.50 — «Олмалиқ зарбдори». 17.40 — Экран янгиликлари, 18.00 — «Музикали глобус», 18.40 — «Лирик концертино», 19.20 — Концерт. 20.00 — «Ёшлик» радиостанцияси. 20.30 — Концерт (халқ талантлари). 21.00 — «Мамлакатларда, қитъаларда», 21.10 — Концерт (қишлоқ меҳнаткашлари учун), 22.20 — «Табассум» (такрорий эшиттириш), 23.20 — Концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

9.55 — Кўрсатишлар программаси, 10.00 — Гимнастика ҳамма учун (ўзбек тилида).

Рус тилида: 10.20 — Сенинг камалагинг, кичкинтой (кинофильм), 10.30 — Эртага мактабга борамиз (Чилонзор районидаги 336-болалар боғчасидан репортаж), 11.00 — Биринчи синф ўқувчиси (бадиий фильм).

Ўзбек тилида: 12.10 — Қизил галстук (тележурнал). 12.50 — Жўра (бадиий фильм), 16.55 — Кўрсатишлар программаси, 17.00 — Болалар учун. Новеллалар кутубхонаси (рус тилида телефильм). 17.35 — Устоз ва мураббий, 18.15 — «Ахборот» информацион программаси (рус тилида). 18.45 — Студентлик олтин даврим («Ёшлик» студияси). 19.45 — Денгиз соҳилидаги орол (рус тилида кинофильм). 20.05 — Ўзбекистон кочегаркаси (шахтёрлар кунига бағишланган эшиттириш), 20.35 — Концерт (шахтёрлар учун), 21.05 — «Ахборот» информацион программаси, 21.35 — Раққоса ҳиром этганда.

22.30 дан — Москва кўрсатади.

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

12.00 дан — Москва кўрсатади.

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 22.30 — Ҳужжатли фильм.

УЧИНЧИ ПРОГРАММА

17.00 дан — Фрунзе кўрсатади.

1 СЕНТЯБРДА

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

18.30 — Кўрсатишлар программаси, 18.35 — Биринчи қўнғироқ (болалар учун, ўзбек тилида).

Рус тилида: 19.25 — Биринчи синфга биринчи марта (болалар учун телефильм), 19.40 — Телеянгиликлар, 19.55 — Совет Армияси жангчилари учун. Бешинчи океан қўриқчилари (ҳужжатли фильм), 20.15 — Кўрсатишлар программаси ва реклама.

Ўзбек тилида: 20.25 — Теленгиликлар, 20.40 — «Яшил олтин» ижодкорлари. 21.00 — В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллиги олдидан. П. Турсун. Ўқитувчи (телеспектакль 4-қисмининг премьераси), 22.20 — Халқнинг содиқ фарзандлари (ҳужжатли фильм).

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

12.55 дан — Москва кўрсатади.

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

ЎҚУВ КЎРСАТИШЛАР ПРОГРАММАСИ

Ўзбек тилида: 18.00 — Ўқитувчи экрани, 18.20 — Ота-оналар учун консультация, 19.00 — Бокс бўйича Ўзбекистон — Сурия Араб Республикаси командалари ўртасидаги халқаро учрашув олиб кўрсатилади.

20.00 дан — Москва кўрсатади.

УЧИНЧИ ПРОГРАММА

18.00 дан — Душанба кўрсатади.

ТЕАТР

ҲАМЗА НОМЛИ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 31/VIII да Мирзо Улуғбек.

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 31/VIII да Қайнона.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Қизилқум — «ЧАЙКА», «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун). САНЪАТ САРОЙИ (эрталаб соат 11 ярим ва кундуз 5 яримда).

Ланфиер колонияси — «ДРУЖБА» (2-залда). «ВОСТОК» (кундуз ва кечқурун), «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз соат 12, 4 ва кеч 8 да).

Ҳориган киши мадҳи — «МОСКВА» (кундуз соат 3 ва кеч 9 да), «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (эрталаб 11-45 минут ва кундуз 1 яримда).

Улкан севги серенадаси — САНЪАТ САРОЙИ (кундуз ва кечқурун).

Анничка — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

Тош бағридаги достон — НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Джазда фақат қизлар — «МОСКВА» (кундуз ва кечқурун).

Магбет — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз соат 2, кеч 6 ва 9 да).

Яна тирик (1 ва 2-серия) — «ДРУЖБА» (кундуз соат 3, кеч 6 ва 8 да).

Райн болалари — «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (кундуз соат 3, кеч 6 ва 9 да).

ЁЗГИ БИНОДА

(кеч соат 8 ярим ва 10 да бошланади)

Қизилқум — «ФЕСТИВАЛЬ».

Севади — «ХИВА».

Қизларни ўғирлаш — ТЕЛЬМАН номли.

В. И. ЛЕНИН ТУҒИЛГАН КУННИНГ 100 ЙИЛЛИГИГА

ЎЗБЕКИСТОНДА ҚИРҒИЗИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ ДЕКАДАСИ

А. НАВОИЙ НОМЛИ ДАВЛАТ АКАДЕМИК ОПЕРА ВА БАЛЕТ КАТТА ТЕАТРИ БИНОСИДА

ЛЕНИН ОРДЕНЛИ ҚИРҒИЗИСТОН ДАВЛАТ АКАДЕМИК ОПЕРА ВА БАЛЕТ ТЕАТРИ

СПЕКТАКЛЛАРИ

6, 13 сентябрь

В. ВЛАСОВ, А. МАЛДИБАЕВ, В. ФЕРЕ

К. МАЛИКОВА, А. ТУҚУМБОЕВ либреттоси

МАНАС

(3 кўринишли опера).

7, 12 сентябрь

Қирғизистон ССР халқ артисти И. РАЙХВЕРГЕР

ЧЎЛПОН

ТОНГГИ ЮЛДУЗЛАР

(3 кўринишли сирли балет)

8 сентябрь

А. МАШИСТОВА, А. ХОЛМИНОВА либреттоси

ҲАЁТБАХШ ЎЛИМ

(В. Вишневский пьесаси асосида 3 кўринишли опера)

9 сентябрь

В. ВЛАСОВ,

АСАЛ

(Ч. Айтматов хотиралари бўйича — 3 кўринишли балет)

10 сентябрь

БАЛЕТ КЕЧАСИ

ШОПЕНИАНА (Ф. Шопен музикасига бир кўринишли балет)

ҚУЙРУЧУҚ (Балетдан фрагментлар. К. Молдобасанов, Г. Окунева музикаси)

ОЙИМЧА ВА БЕЗОРИ

(бир кўринишли балет)

Шостакович музикаси.

11 сентябрь.

ДЖ. ВЕРДИ

ОТЕЛЛО

(4 кўринишли опера)

Спектакллар кеч соат 7 яримда бошланади.

Билетлар театр кассасида ҳар куни кундуз соат 12 дан сотилади.

Коллектив бўлиб кириш учун заявкалар қабул қилинмоқда.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган Центрального Комитета Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

Бизнинг адрес ва телефонлар: ТОШКЕНТ «ПРАВДА ВОСТОКА» кўчаси № 26. Редактор — 336545, Редактор ўринбосарлари — 337914, 339323, Масъул секретарь — 334455. Масъул секретарь ўринбосарлари — 337283. Партия турмуши — 333469, Марксизм-ленинизм назариясини пропаганда қилиш — 331216, Халқаро ҳаёт — 337604, Коммунистик тарбия — 331455, Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — 334780. Совет қурилиши — 333258. Қишлоқ хўжалиги — 337604, Адабиёт ва санъат — 332036, 337221. Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари — 334451, Маҳаллий ахборот ва спорт — 332347, Оммавий ишлар ва хатлар — 338679, 333553, Иллюстрация — 334524. Стенографистка — 337343. Корректура — 337162, Эълонлар — 338142, Коммутатор — 330249, 330250, 330251, 330252, 330253, 330254 330255, 330256, 330257, 330258. ОБЛАСТЬ МУХБИРЛАРИ. Андижон — 48—85, Бухоро 43—141, Қарши 22—82, Наманган 21—88, Нукус — 42—62, Самарқанд 31—972, Термиз 23—27, Фарғона 41—88, Урганч 34—55.

№ Б. — 203. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64633. Р. 01695.